

mladika

št. 2-3
april 2004

€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poština plačana v gotovini - april 2004 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - aprile 2004

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2004

900402067,2/3

COBISS

A. P.: Slovenska šola: DA ALI NE?	1
Pogovor s prof. Jadranko Cergol ..	2
Mirko Rakovnik: Je tudi zate, človek, novo življenje?	4
Anica Perpar: Pesmi	5
Bruna M. Pertot: Jagode, pomlad in Velika noč	6
Velikonočne sege	6
Ob Kosovelovi stoletnici	8
Irma Marinčič Ozbalt: Branka	9
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	16
M. Žitnik: Čarodejke (XVIII.)	17
Vladimir Kos: Pesmi	20
Peter Merkù: Iz spominov na starše (XXXIV.)	21
Anica Perpar: Mož s torbo	23
Ivo Jevnikar: Pošteni rodoljubi, hrabri fantje (I. del)	24
Maja Lapornik: Med nebom in zemljo - dve novi produkciji SSG	26
Vladimir Kos: Za pomlad z veliko črko	28
Antena	29
Ocene:	
Knjige: Claudia Raza: Sottili in- quiritadini (E. Sferco); Claudio Magris: El Conde (M. Cenda); Claudio Magris: Mikrokozmosi (M. Cenda); Ob knjigi Vittoria Messorija Con- versione - Spreobrnitev (A. R.)	
Razstave: Razstava portretov v Pordenonu (M. Jevnikar); 4. tri- enale sodobne slovenske umetnosti (M. Jevnikar)	35
Knjižnica Dušana Černeta (54) ..	40

Na platnicah:

Pismo; Za smeh in dobro voljo; List-
nica uprave; Mala galerija Mladike
(Ivan Žerjal)

Priloga: RAST 02 - 2004

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO XLVIII.

pisma

V decembrski številki Mladike 2003 je gospa Bruna M. Pertot predstavila lepo vezan molitvenik, ki ga je sestavil goriški duhovnik Karel Čigon: Skrbi za svojo dušo. Objavljene vinjete iz knjige so seveda zelo povečane, saj je knjižica veliko manjša, kot pa je videti na fotografiji.

Čigonovi biografski in bibliografski podatki so seveda na voljo v Slovenskem biografskem leksikonu in v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu. Rojen je bil 31. oktobra 1848 v Štanjelu, tam je tudi umrl 24. oktobra 1919, ker se je moral zaradi vojne umakniti iz Vojščiце, kjer je bil vikar.

V obeh leksikonih so navedeni tudi drugi Žigonovi molitveniki - večino hrani tudi Semeniška knjižnica v Ljubljani v svoji arhivski zbirki slovenskega verskega tiska.

Molitvenik Skrbi za dušo je bil prvič natisnjen leta 1890 v Ljubljani, opisana 2. pomnožena izdaja pa je izšla okrog leta 1898. Založil jo je mednarodni verski založnik J. Steinbrenner v Winterbergu (Vimperku) na Češkem. Ker nobena knjižnica ne hrani vseh različnih ponatisov tega molitvenika, ki so bili na voljo v različnih vezavah, tiskani z večjimi in manjšimi črkami, je težko reči, kolikokrat je molitvenik izšel, pri nas imamo še izdajo iz leta 1921.

Steinbrenner je le izjemoma napisal leto natisa, njegovi odjemalci, kramarji na sejmi, se za take podatke pač niso zanimali. Kupce pa je pritegnila oblika in vezava, vsebina pa je v različnih molitvenikih večinoma povsod ista.

Ko je bil Čigon vikar v Vojščići, je napisal še več molitvenikov za istega češkega založnika, ki je nekatere tudi ponatisnil: Sveti angelj varh je izšel leta 1894, Marija varhinja nedolžnosti in Nebesa naš dom sta izšla brez letnice natisa. Slovenska bibliografija vse uvršča v približno leto 1898, prav tako tudi ponatise knjižice Skrbi za dušo. V Semeniški knjižnici pa imamo še molitvenik Rajske glasovi in V nebesa hočem priti, ki jih Čigonove bibliografije ne poznajo, pa je prav ta molitvenik izšel kar petkrat ponatisnjen. Vse je založil in natisnil neznano kdaj omenjeni mednarodni založnik Steinbrenner.

Ker je bila priložnost, da spoznamo pridnost podeželskega župnika bolj od blizu, hkrati spodbujam slučajne najditelje, da take že dolgo nerabljene in zavržene molitvenike rešite pred uničenjem in pozabo, da bodo na voljo vsaj v knjižnicah. Tudi to je naša kulturna in verska dediščina.

Marijan Smolik, Ljubljana

SLIKA NA PLATNICI: Ob Kosovelovi stoletnici rojstva so dijaki nižje srednje šole Srečko Kosovel z Opčin obiskali pesnikov grob v Tomaju, kjer jih je nagovoril pesnik Miroslav Košuta (foto KROMA; Kosovelov kip foto Tomaž Susič).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Slovenska šola: DA ALI NE?

“Šola, kdo bo tebe ljubil?”

Kot v znani slovenski pesmi - “Polje, kdo bo tebe ljubil?” bi lahko začeli razmišljanje o slovenski šoli v zamejstvu. Sejati seme znanja in modrosti zahteva veliko potrpežljivosti, predvsem pa ljubezni, saj so rezultati vidni šele čez nekaj časa. In vendar se sedaj večkrat dogaja, da o šoli poslušamo samo kritične in uničujoče besede, tudi nekateri očitki in dogodki gotovo škodujejo ugledu naše šole.

Kaj najbolj moti tistega, ki mu je pri srcu slovenska šola?

Ko med debato o slovenski šoli zaveden Slovenec naglas modruje o šoli in pri navzočih pričakuje odobravanje za svojo tezo, da je slovenski zamejec upravičen vpisati otroka v italijansko šolo, ker je ta kvalitetnejša kot slovenska ...

Ko slovenska državljanica, poročena na naši strani meje z italijanskim državljanom italijanske narodnosti, neprisiljeno vpiše otroka v italijansko šolo, ker je to samo po sebi umevno, saj smo vendar v Italiji in ne v Sloveniji, večinski jezik v Italiji pa je italijanski...

Ko slovenske šole v zamejstvu vodijo nekateri, ki nimajo vizije razvoja in kvalitetnejše ponudbe posamezne šole ali imajo celo odklonilen odnos do slovenstva...

Ko ali če na šoli vlada napeto vzdušje zaradi nesodelovanja ali nerazumevanja med vodstvom in profesorskim zborom in prav tisti, ki bi morali spodbujati in koordinirati delo na šoli, ustvarjati prijetno razpoloženje, dijake in profesorje stalno ponižujejo, kritizirajo (tudi javno), omalovažujejo njihovo delo, prizadevanje in vse ostalo, kar se rodi pod šolsko streho, ki skratka problemov ne rešujejo, ampak jih ustvarjajo...

Ko nekateri politiki in z njimi povezani nekateri šolniki ne ščitijo interesov slovenske šole, temveč restriktivne (beri mačehovske) ukrepe italijanske politike na področju javnega šolstva podpirajo, včasih celo preHITEVAJO...

Če nekateri šolniki opravljajo svoje delo površno ali neodgovorno ali morda samo kot privesek glavni službi...

Če nekateri oblikujejo šolo (uvajajo eksperimentacijo v duhu avtonomije) po svojem okusu in jim ni nič mar, če bodo s tem zmanjšali vpis na kako drugo šolo ali celo ogrozili njen obstoj...

Če nekateri stalno kritizirajo šolo, morda zaradi nekaterih zoprnih (ali nesposobnih) šolnikov, ki se na svojem delovnem mestu ravno ne pretegnejo, zaradi teh pa smo (so) tudi vsi ostali le paraziti, pijavke, ki državi za “polovični” delovni urnik odjedamo(jo) denar (da bi ti šli vsaj enkrat v razred in poskusili, kako enostavno, lagodno je poučevanje!!) ...

... če upoštevamo samo teh nekaj dejstev (vsega bi tu bilo nemogoče naštevati), potem je možno sklepati, da se naši šoli v bodočnosti ne pišejo ravno lepi časi. Morda pa je to le ena stran medalje. K sreči so to samo posamezni primeri, ki jih ni mogoče pripisati celotnemu zamejskemu šolstvu. Vsi naštetih problemi so premostljivi in ne morejo postaviti pod vprašaj obstoja slovenske šole. Ko bi bilo vsaj res, da imamo slabo šolo, slab učni kader! Rezultati, primerjave, kažejo nasprotno! Pomislimo samo na uspehe naših dijakov in koliko višješolcev zaključijo univerzitetni študij! Res je, da so na šoli večkrat zdrahe, zamere, opravljanja, maščevanja, pomanjkanje konstruktivnega pristopa! Saj so tudi v drugih javnih institucijah in v družbi nasploh. Pozabili smo ali pa se ne znamo več pogovarjati. Primanjkuje nam časa, volje, pa tudi moči, saj se včasih znajdemo kot donkihoti, ki se borimo z mlino na veter. Potrebna bi bila javna debata

(dalje) ☞

Pogovor s prof. Jadranko Cergol

Skrb za mladino in njeno prihodnost je tesno povezana s prihodnostjo in obstojem vsake skupnosti, toliko bolj če je ta skupnost ogrožena in pod stalnim pritiskom okolja. V teh dneh smo brali zaskrbljujoče novice o stanju na nekaterih šolah na Goriškem. Toda problem ni od danes in ni samo goriški. Le da je na Goriškem tokrat nekako butnil na dan.

Težave na šolskem področju imajo tudi drugi. Pred časom smo se na teh straneh pogovorili z ravnateljico dvojezične šole v Špetru gospo Živo Gruden. Njena šola je medtem dobila državno priznanje. Toda prof. Grudnova je v intervjuju dejala, da njena dvojezična šola ne more biti "potencialen zgled, ki naj bi ga posnemali drugje."

Dvojezično šolo imajo tudi na Koroškem. Da bi nam o tem kaj več povedala, smo zaprosili Jadranko Cergol, ki se je po diplomi iz antičnih ved na Oddelku za leposlovje na tržaški univerzi zaposlila v Celovcu, kjer že drugo leto poučuje slovenščino in latinščino na slovenski gimnaziji. Šola, skrb za domači jezik in usoda slovenske skupnosti v dveh državah, ki z nestrpnostjo in opreznostjo pričakujeta vstop Slovenije v Evropsko zvezo, so bile središčne teme pogovora s prof. Cergol.

Jadranka Cergol

► *Prešli ste iz enega manjšinskega okolja v drugo. Kot bivša dijakinja in sedanja profesorica ste imeli možnost preizkusiti obe manjšinski stvarnosti in med sabo primerjati dva šolska sistema v manjšinskem ambientu. Kateri so najvidnejše razlike med njima? Katero vlogo ima*

jezik pri obeh in katera je njegova usoda? Lahko vzpostavimo neke paralele?

Dovolite mi, da le na kratko predstavim Slovensko gimnazijo v Celovcu in strukturo avstrijskega

šolskega sistema nasploh. Po štirih letih ljudske šole (naša osnovna šola) stopi učenec v gimnazijo in tam opravi štiri leta nižje stopnje, nato pa se mora dijak (brez vmesnih izpitov) odločiti za nadaljnji študij.

Kar zadeva ljudske šole, imajo Slovenci na Koroškem na izbiro le dvojezične ljudske šole ali pa samo nemške, javnih ljudskih šol s slovenskim učnim jezikom pa ni. Slovenska gimnazija, tako nižja stopnja kot višja, pa je edina šola, ki ima kot učni jezik slovenščino. Po štirih letih nižje stopnje dijaki lahko izbirajo za svojo nadaljnjo študijsko pot med Slovensko gimnazijo, Dvojezično Trgovsko akademijo, Dvojezično Gospodarsko šolo ali pa se usmerijo v nemške šole.

☞ (UVODNIK – dalje s prve strani)

o problemih šole, v kateri bi morali sodelovati tako starši, ki so najbolj zainteresirani za kvalitetno izobraževanje svojih otrok, kot tudi šolniki, politiki in gospodarstveniki. Skupaj bi se morali vprašati, kakšno šolo potrebujemo, in si zastaviti jasne cilje za nadaljnji razvoj. Predvsem pa bi se morali zavedati, da slovenski zamejski šoli ne sme zmanjkati občutek za narodno pripadnost. Če nam slovenstvo ni več vrednota, potem so vsi razlogi za črnogledost upravičeni, saj smo se odpovedali bistvenemu - svoji narodni identiteti.

Če dijakov ne bo, tudi šole ne bo, zato lahko šolo rešimo samo s kvalitetnejšim delom, ljubeznijo do poklica, izboljšanjem odnosov, predvsem pa s prenehanjem nenehnega kritiziranja šole in šolnikov. Šola naj celotni družbi postane najpomembnejša izobraževalna in kulturna ustanova, saj se v njej ustvarjajo temelji bodoče družbe in tudi naše narodne skupnosti.

A. P.

Iz vsega tega lahko spoznamo, da se mentaliteta, ki vlada med koroškimi Slovenci, že v samem principu, in to bodisi iz zgodovinskih kot kulturnih razlogov, bistveno razlikuje od naše - koroški Slovenci težijo v glavnem k temu, da bi bili njihovi otroci dvojezični, ne pa k temu da bi, recimo, otroci bolje obvladali slovenščino kot nemščino. Tudi po šoli, v javnih slovenskih strukturah ali na avtomobilih, nahrbtnikih, aktovkah ipd. tako dijakov kot profesorjev neprestano opazam nalepke in plakate z napisom: "Dvojezičnost - Zweisprachen". Na to težnjo kaže tudi lanskoletna diskusija v profesorskem zboru, ko je ministrstvo določilo, da mora vsaka šola črtati iz predmetnika nekatere ure posameznih predmetov, profesorji pa smo sklepali kaj in kako črtati: moji kolegi so bili pri tem stalno pozorni na to, da bi bilo število ur nemščine vsaj enako številu ur slovenščine, kvečjemu da bi prevladovala nemščina. Prav tako naj opozorim na dejstvo, da se večina profesorjev pri podajanju učne snovi poslužuje nemških učbenikov. Tudi meni, ki sem bila v lanskem šolskem letu dodeljena za poučevanje latinščine, je ravnatelj izročil predpisane učbenike, ki so bili seveda v nemščini. Šele v letošnjem letu sem lahko sama uvedla slovenske tekste. Ob vsem tem seveda ne morem prezreti tega, da je še vedno nekaj (sicer redkih) vestnih profesorjev, ki so si sami uredili slovenske zapiske in skripte, prof. slovenščine pa itak uporabljajo učbenike iz Slovenije. Dvojezičnost je torej glavni cilj!

► *Med slovensko skupnostjo v Italiji se število vpisanih na slovenske šole iz leta v leto niža. Proces je počasen, a neizprosen, in obenem kaže na krčenje števila pripadnikov slovenske manjšine v Italiji. Je tak asimilacijski tok prisoten tudi na Koroškem oziroma v koroških šolah? Kakšen je na Koroškem odnos do slovenskega jezika?*

Posledica vsega tega, kar sem zgoraj navedla, se kaže tudi v tem, da se dijaki med sabo v glavnem pogovarjajo v nemščini. V pogovoru so mi sami utemeljili svojo izbiro s pretvezo, da prihajajo iz zelo različnih krajev in bi se med sabo ne razumeli, če bi se pogovarjali v slovenščini. Mogoče to tudi drži, saj so si tri glavne koroške narečne skupine med sabo zelo različne, ali pa je v dijakih premalo motivacije, da bi se pogovarjali v slovenskem jeziku. Res pa je tudi to, da se ljudje iz istega kraja med sabo

pogovarjajo v slovenskem koroškem narečju. Dijaki mi na splošno vsi pritrjujejo, da se bolj tekoče izražajo v nemščini in se v svojem znanju maternega jezika počutijo bolj šibki. To je tudi vzrok, da se npr. maturantje sploh ne odločajo za univerzo v Ljubljani (ali pa zelo redki) in izbirajo v glavnem med Gradcem in Dunajem, in to po vsej verjetnosti zaradi jezikovnih pregrad.

Če torej gledam kot Slovenka iz Italije na izkušnjo, ki jo doživljam v Celovcu, lahko trdim, da je kljub nekaterim udarcem, ki smo jim priča v zadnjih časih, naša situacija le nekoliko boljša. Z veseljem ugotavljam, da je tu pri nas nekaj več priložnosti za srečevanje v slovenskem okolju, teh pa žal imajo mladi Korošci res malo. Zato menim, da mora biti ena glavnih točk strategije za ohranjanje slovenske prisotnosti v zamejskem okolju (tako pri nas kot na Koroškem), predvsem ta, da se ustvarja čimveč možnosti za medsebojno združevanje, čimveč takih priložnosti, ko se ljudje lahko pogovarjajo v svojem jeziku, kajti le tako se bo ta ohranil iz roda v rod.

Število vpisov na Slovensko gimnazijo v zadnjih treh letih narašča. Od svoje ustanovitve dalje je Gimnazija stalno beležila porast vpisov in je v šolskem letu 1980/81 dosegla svoj višek s 538 dijaki. V naslednjih letih pa je bil opazen rahel osip dijakov, in to do š. l. 1990/91, ko je gimnazija imela 421 dijakov. Od takrat dalje pa se število vpisov spet dviga, tako da je bilo v lanskem šolskem letu 509 vpisanih, od katerih 22 iz Slovenije in 14 iz Italije. Na zadnji seji profesorskega zbora pa je g. ravnatelj Miha Vrbinc sporočil, da se je za naslednje šolsko leto doslej v prvi razred vpisalo 86 dijakov, pričakovati pa je še vsaj 10-15 dijakov, kar je zelo spodbuden podatek za šolo.

(dalje) ☞

Mirko Rakovnik

Je tudi zate, človek, novo življenje?

Sedim ob reki Muri. Prav prijetno toplo je v teh dneh. Gledam v hiteče valove, ki drug drugega odnašajo tja dol nekam, daleč, daleč... Tu in tam se osamljena riba požene iz temne globine in z glasnim pljuskom spet pade nazaj v svoje valove. Vedomec na nasprotnem bregu nemirno poseda na naplavljenem deblu in se veselo potaplja v hladne valove.

Okrog mene pa zvončki, sami zvončki, ki so pravkar veselo pricingljali iz zamrznjene zemlje. V svojih pomladno svežih belih srajčkih so kot igrivi oblaki, ki se lovijo po modrem nebu. Belino cvetov popestrita razigrana kerubinčka, ki se veselo podita nad začudenimi cvetovi. Med šumenje hiteče Mure se meša ščeбетanje pomladnih ptic, ki si imajo po dolgi in hladni zimi toliko povedati...

Topel vetrič, ki veje ob hladni reki, nezadržno kliče pomlad v deželo. Povsod napeti popki, razpočena semena, življenje spet prihaja ...

Bolj ko so telesni čuti polni pomladnega razpoloženja, bolj mi zavest tlači nekaj temnega, težkega, mrzlega ...

Pravzaprav pa bi se moral veseliti, saj je pomlad med utrujajoče in sive delavnike nasula cel kup lepih praznikov, kot bo nasula pisano cvetje po samotnih senožetih.

A koledar danes dobiva drugačno podobo. Vedno več je datumov, ki človeka pretresejo v dno biti, ki ti izbrišejo pisane barve z oči in preženejo vesele misli iz srca: 11. september ... Krvavi četrtek v Madridu ... Namesto svetlih spominov, temna senca zla, ki kot črna kuga nekoč stega svoje krvave roke po nič hudega slutečih, nedolžnih ... Jok obupanih mater, nemočen bes očetov, kriki nedolžnih otrok ...

Ali je s človekom res tako, da je najnesrečnejše bitje na svetu? Vse drugo se odeva v novo življenje, na novo zacveti ... Ptice se vrnejo, gnezda oživijo ...

☞ (INTERVJU – dalje s prejšnje strani)

► **Kako je strukturirana slovenska gimnazija v Celovcu? Katere so njene didaktične smernice? Katera je po vašem njena zanimivost, če se zanjo odločajo tudi mladi iz matice in primorskega zamejstva?**

Slovenska gimnazija v Celovcu nudi na nižji stopnji tri glavne smeri: razred s težiščem na informatiki, razred s poglobljenim poukom angleščine in Kugyjev razred (poseben Interreg projekt v okviru Evropske Unije), v katerem se dijaki zelo učinkovito učijo štirih jezikov: slovenščino, nemščino, angleščino in italijanščino, na višji stopnji še latinščino, na razpolago pa je tudi prosti predmet francoščina, od šestega letnika dalje pa imajo na

izbiro še ruščino.

Število vpisov in zanimanje dijakov za učne vsebine dajejo profesorskemu zboru veliko zaščedenja, za kar gre nedvomno res velika zasluga vodstvu šole in usposobljenim kadrom, ki nudijo kvaliteten program in privlačno ponudbo. Prav zaradi teh kvalitet se tudi veliko nemških družin odloča za vpis svojih otrok na Slovensko gimnazijo, posebej še za Kugyjev razred. Tudi v širšem koroškem prostoru slovi Slovenska gimnazija po svoji kvaliteti in pripravi, to pa predvsem zaradi tega, ker sloni na večjezičnem programu, kar je šoli prineslo številna priznanja: od leta 2000 spada šola pod pokroviteljstvo Unesca, leta 2000

je prejela Evropski pečat za inovativne jezikovne projekte, od leta 2002 pa spada Kugyjev projekt v sklop Interrega.

► **Podatki o številu vpisanih so torej zelo dobri. Lahko torej rečemo, da je na Koroškem situacija rožnata?**

Pri vsem tem pa se seveda odpira vprašanje: "Kaj pa s slovenščino?" Tudi profesorski zbor sam se neprestano sooča s tem problemom, učitelji se dobro zavedajo skromnega znanja slovenščine, a žal pri vsem tem še ni prišlo do odkritja kakega učinkovitega zdravila. Vsi pa še vedno s prepričanjem verjamejo v vstop Slovenije v Evropsko Unijo....

Le za človeka ni pomladi, vedno bolj ga ogrožata somrak nasilja in smrti.

Koliko lepih besed je bilo že izrečenih, napisanih, koliko plemenitih občutkov sta izrazila slikarski čopič in kiparsko dleto, koliko melodij je zapisalo čuteče umetniško srce ... Pa se kljub temu zdi, da je človek vedno bolj trd, hladen, brezčuten ... kot da ne čuti pomladnega vetra in svatovskega speva ptic ne sliši ...

Zdi se, da je življenje ena sama črna Kalvarija in da je mrtvaški prt zavil vse upanje in pričakovanje v svojo zloveščo črnino. Zdi se ... Kot se nam je pozimi zdelo, da je vse pozebilo, vse zamrlo, vse za večno zaspalo!

Veliki petek človeštva ... v strahotni senci križa, na katerem nemočno umira življenje ...

Potem pa pride pomlad v deželo, topel vetrič zaveje čez polja ... In "Vrtnar" ob grobu že čaka, da pove prestrašenim: "Vstal je, ni ga tukaj!"

To je tako, kot če s tesnobo in nelagodjem prideš v bolnico. Noge ti odrevenijo, ko se ustaviš pred vrati, potem pa le tiho potrkaj in strahoma stopiš v sobo, kjer veš, da boš našel bolnika, razjedenega od bolezni in zdravil ... Pa ti povedo: "Vstal je, ni ga tukaj, odšel je domov ..."

To je tako, kot če srečaš znanca, že dolgo zapitega in zanemarjenega, kako veselo hiti ... Kasneje izveš, spet ima službo, preskrbljeno družino, spet vidi okrog sebe prijatelje in ljudi, ki ga imajo radi ...

Ali če te zamišljenega ogovori poznani glas, če te močna roka potreplja po ramenu in začutiš iskreno in toplo dlan. Duša ti oživi, srce začuti dih pomladi.

Ali če te vsega zamišljenega in zaskrbljenega v mestnem parku preseneti sijoči obraz mlade mamiče, obdane z rojem otrok, ki v svojo otroško igrivostjo prepričljivo dajejo tagorejevsko upanje: "... da Bog nad človeštvom še ni obupal!"

To je tako, kot če v velikonočnem jutru za duhovnikom pobožno odpevaš veselo alelujo in se med njene akorde in veselo pritrkavanje zvonov pomešajo vsi ti trenutki. To ti prepričljiveje kot duhovnik izza ambona oznanja evangelij - veselo novico - vstajenja in novega življenja.

O, ni vse tako črno in brezupno! Nista vse pomorila hudobija sveta in sovraštvo človeka! Blaga toplina ljubezni in solidarnosti tega pomladnega sonca človeštva nezadržno kliče v bivanje tisoče in tisoče novih življenjskih radosti in prelesti bivanja. Velikonočna aleluja nam odpira uho za njihovo razigrano šumenje, svetloba velikonočnega jutra pa oči za tisoče čudes, ki jih sicer ne bi zaznali in ne dojeli; slepi bi šli mimo.

Tudi zate, človek, in predvsem zate je ta nova pomlad, da pozabiš zimo in mrz, ki te vklepata. Zate je ta dan vstajenja, da se kot pomrznjena cvetlica odpreš soncu in toplini Njegovega jutra, da na svojem hladnem čelu začutiš šumeče čebelice, ki zbirajo sladko strd tisočerih malenkosti in neutrudno delajo vosek tudi za tvojo velikonočno svečo.

Anica Perpar

Lepota

*Kocbek: Glejte nelepo ženo,
sklonjeno nad zemljo.*

*Šla je mimo
in nihče
ji ni odzdravil.*

*Jaz: Ujeta v pesem
razsvetljuje
trenutek lepote.*

*Rilke: Kajti lepota
je strahotnega
ravno še znosni začetek...*

Češnja

*Bela češnja
kot nevesta
v majski čas cveti,
sredi cvetja
črni krokar
ostrooko ždi.*

*Ko plodovi
bodo zreli,
rdeči kakor kri,
jih pozoblje
črni krokar
preden odleti...*

Bruna M. Pertot

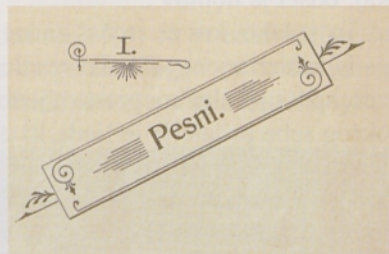
Jagode, pomlad in Velika noč

Jagode so drobna knjižica z mehko platnico žajbljeve barve. Iz nje razberemo, da je izšla l. 1899. Izdala in založila jo je Družba svetega Mohorja v svoji majhni tiskarnici v Celovcu "Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva."

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Knjižica je kakor mnoge njene vrstnice "prestala časov silo" (Prešeren) fašistične ihte, skrita v stari, od moljev načeti skrinji. Napisal pa jo je bradati in, zakaj ne, očarljivi Jožef, kasnejši Josip Stritar, ki je ustvarjal v znamenju "sentimentalnega, narodno osrečujočega realizma."

Velikonočne šege

Na Goriškem se je zbrala za velikonočni žegen okoli iste mize zmerom vsa družina s hlapci in deklami vred (Črniče). Prvi zalogaj je hren (Ajdoščina). Na Vipavskem je bila dolgo v navadi aleluja. Na Tolminskem in Kobariškem pridejo ljudje tešč iz cerkve. Za zajtrk jih čaka žegnanica, pri kateri se mora zbrati vsa družina. Prva jed je pinca, nato slede gnjat, hren, jajca in potica. Žegnanico so jedli včasih še v ponedeljek in v torek zjutraj, vsakokrat na tešče. Okoli Mostu na Soči nikoli ne pozabijo poprej odmoliti očenaša. Na Cerkljanskem ne smeš na veliko noč ničesar pokusiti, preden ne zaužiješ koščka blagoslovljenega kruha; to velja do bele nedelje. V Brdih postavi gospodinja na mizo vse najboljše, kar hiša premore: slastni pršut, jajca, hren, zraven pa še pinco in gubanico. V tej je nadev iz orehov, rozin in pinol. Vso zimo so otepali polento, danes mora biti na mizi razkošje. Otroci dobijo meniha, pleteno štručico z jajcem namesto glave.

[Iz knjige Niko Kuret, Praznično leto Slovencev. Starosvetne šege in navade od pomladi do zime, Celje 1965]

Božji grob.

Zveličar v grobu tu leži,
Temán je dan, ves svet žaluje;
V zvoniku glasni zvon molčí,
Življenja šum in hrup miruje.

Oj pridi, verni kristijan,
Poklekni, moli ga hvaležen;
Poljubi mu petero ran,
Da odrešenja boš deležen.

Da jaz ne bodem pogubljen,
Križ vzel, pravični, si na rame;
Umrli si, v grob bil položen,
Velikonočno jagnje, záme.

Pred tabo, glej, Zveličar ti,
Klečim in molim rane tvoje;
Iz njih je tekla sveta kri,
Ki je oprala grehe moje.

Enostavno. Preprosto. Pomislite, da je tudi on, Stritar namreč, imel opraviti z Mladiko, s tisto ljubljansko, seveda, pred kakšnimi štirinajstimi desetletji. Toda tudi njega so mučili tako človeški kot "literarni" problemi. V enem od svojih esejev je zapisal, da mu je "poezija vse, poetje nič" in da zahteva najprej pravične in ostre kritike vsega, kar se dogaja v domači literaturi. Če so si Slovenci naložili težko, a častno nalogo, da hočejo imeti lepo literaturo po zgledu drugih narodov, tedaj jim je treba najprej objektivne kritike, ki naj sodi in loči, kaj je v njihovi literaturi dobrega in kaj slabega. (L. Legiša, Zgodovina slovenskega slovstva, Lj, 1959, str. 310).

To je seveda težko delo, vse kaj drugega kot nabirati jagode!

Kakor vse stare knjige ima tudi ta značilen, svojevrsten vonj, ki vpliva na delovanje srca in možganov. Bravcu ga, žal, ne moremo posredovati, saj tega še ni mogoče skenirati. Zato smo iz Jagod osmukali samo nekaj, za ta sveti vstajenski čas primernih verzov, skupaj s slikami in grafičnimi okraski, ki jih skrivajo porumeneli listi, prav kakor je narekovala tedanja moda.

Velika noč.

Aleluja! Kristján vesel,
Poj: Zveličar je vstal iz groba.
Želo ostro je smrti vzel,
Zdaj ne straši nas več trohnoba.

Smrti s telesa otresnil je prah,
Vstal je v veliki svetlobi in slavi;
Groza obide čuvaje in strah,
Aleluja Gospodu v višavi!

Vstal boš tudi ti, kristijan,
Njega vstajenje upanje tvoje;
Vzbudil bo, ko napoči dan,
V večno življenje verne svoje.

Zima beži, prihaja pomlad,
Novo življenje po zemlji vzbuja;
Cvet vesel obeta in sad,
Pojmo veseli: aleluja!

O b Kosovelovi stoletnici ponatiskujemo članek, ki ga je napisal Jože Bajda (?) ob drugi obletnici Kosovelove smrti in je izšel leta 1928 v 6. številki revije NAŠ GLAS, glasilu Udruženja slovenskih srednješolcev v Italiji. Revija je izhajala v Trstu v letih 1925-1928. Izdajala sta jo Roman Pahor in Damir Feigel.

Letnik IV.

V Trstu, junija 1928.

Številka 6.

Srečko Kosovel.

J. B.

O Srečku Kosovelu, temu mlademu, predlansko pomlad umrlemu pesniku Krasa, so že mnogi pisali, posebno ob njegovi smrti. Zato se bo zdelo morda komu odveč, da ga tudi ob drugi obletnici njegove smrti ne moremo pozabiti.

Kako naj bi ga pozabili? Saj prav v teh časih občutimo, kako je onemela pesem v naših pevskih logih, odkar je utihnil on, ki počiva «za cerkvenim zidom za drhtečimi bori». V tej splošni tišini nam izzvenevajo še živo v spominu zvoki njegovih pesmi, ki jih je tako bogato posejal po številnih listih od «Zvončka», «Novega roda», «Ženskega sveta», «Grude», «Mladike», «Vidovega dne», «Treh labodov», «Ljubljanskega zvona», «Doma in sveta» pa do «Lepe Vide» in «Mladine», izmed katerih sta bila zadnja dva neposredno njegova in tesno navezana nanj. Lansko leto so proslavili njegovi tovariši, dijaki, prvo obletnico smrti z izdajo njegovih pesmi.

Nihče nam ni še objasnil z literarno-kritičnega vidika celokupnega pojava Srečka Kosovela in se spustil v globjo analizo njegove pesniške duše in pesmi, a eno je vendar neizpodbitno, namreč to, da je bil Srečko Kosovel najgloblja lirična pesniška duša, ki se je razcvitala po vojni v vrstah najmlajših...

Toliko lastne duše je zlił v pesmi in tako globoko je vtisnil vanje svoj obraz — nam vsem podoben obraz — da segajo njegove pesmi do srca skoraj tako kot lastno doživetje. Soroden nam je po srcu, zato so nam sorodne tudi njegove pesmi.

On je sin kršnega Krasa, kjer je življenje tako težko in samotno, kjer se pase duša po golem skalovju, in le bori — ta najskromnejša in najbolj trdoživa drevesa —, ki stojè temni in mirni za pusto gmajno,

sočuvstvujejo v tihem koprnenju z njo. Iz teh pustih tal je zrastel z grenko zavestjo osamelosti in trpljenja, a tudi trdoživ in možato tih kot bori na peščeni gmajni pa z jasno zavestjo, da mora v življenju «vsak sam, ah, sam doseči cilj in pasti, če mu nedostaje sil...»

In on je bil prepolen duševnih sil in življenja, a smrt ga je rehitela še preden nam je izpel svojo zvonečo pesem, preden «je povedal ljudem lepo, dobro besedo, svetlo besedo, kakor je svetlo novembersko sonce na Krasu.»

Teh par skromnih misli sem hotel stisniti ob tej priliki na skopo odmerjeni prostor in ne pripovedovati, kakšna je bila njegova življenska pot, kako je trpel kot otrok še in mladenič med svetovno vojno ter pognal iz tega gorja v bujno, duševno rast, pretrgano od smrti, ki ga je 22 letnega dohitela v Tomaju dne 27. maja 1926. in ga položila k počitku na tihem tomajskem pokopališču.

Irma Marinčič Ozbalt

Branka

Prva nagrada za prozo na literarnem natečaju Mladike za leto 2003

Mali zeleno-beli tramvaj je pricvilil do postaje na Glincah. Ni jih vstopilo kaj dosti. Pol osmih je že, to pa ni več ura velikega prometa, saj se uradi in trgovine odpirajo ob sedmih. Branka si lahko izbira med mnogimi praznimi sedeži. Nazadnje sede v vrsto, ki je najbliže izhodu. V tramvaju so samo ena vrata, spredaj, desno od voznika. Potniki vstopajo in izstopajo skozi isti vhod-izhod. Voznik se zanje ne zmeni. Stoji na svojem mestu in premika vzvode. Potnike ima na skrbi sprevodnik, ki koraka gor in dol po tramvaju, ščiplje vozovnice in tu in tam izmenja nekaj besed s potniki, ki jih vidi vsak dan.

“Dobro jutro,” pokima Branki, “a bo danes muzika?”

“Ja, saj zato sem se pa razšopirila čez dva sedeža. Že moja šolska torba je težka, danes moram pa vleči s seboj še violino.”

“Že znaš kake pesmice?”

Menda ima sprevodnik danes malo več časa. Ali je razpoložen za pogovor.

“Dve, tri, ne dosti.”

“No, le lepo igrāj!”

“Bom že kako. Na svidenje jutri.”

Branka se zazre v sivo jutro v sivem predmestju sive, od vojne potlačene Ljubljane, v sive sopotnike. Nekateri so se zavili v debele plašče, oči in obrazi pa so se jim izgubili v šalih in pod klobuki. Večina gre za gospodinje, ki se nemirno prestopajo. Najbrž tečejo k mesarju, v upanju, da bodo ujele kak boljši kos mesa, če pridejo tja s svojimi skopimi nakazili dovolj zgodaj. Vse je zdaj vezano le na nakazila, bone, karte: sol, fižol, milo in - enkrat na teden - meso, košček mesa, odmerjen po številu članov gospodinjstva. Vzeti moraš, karkoli ti mesar zaluča na pult. Če imaš srečo, dobiš kako trdo meso za golaž, a navadno ti nameče le nekaj kosti in kitastih obrezkov, posebno če prideš bolj kasno. Da bi kdaj dobili meso za kak zrezek ali pečenko? Ljudje so že pozabili na tak luksuz. Bolj jih skrbi, kje bi dobili kako moko za hlebec kruha.

Na tramvaju je tudi nekaj otrok. Ramena se jim pobešajo od torb s težkimi knjigami, mnogo pretežkimi za lačne šolarčke. Nekateri imajo med vsemi tistimi knjigami morda tudi kak majčken košček kruha in kako zgrbančeno jabolko. Za malico.

Branka noče misliti na hrano. Če se spusti v taka razmišljanja, je pri priči vsa potrta, povrh se ji pa od lakote še zavrti v glavi. Najstnica je, v puberteti, raste, raste, pa nikjer ničesar za krepitev njenega mladega, shujšanega telesa. S svojima starejšima sestrama živi v otroškem zavetišču na Glincah. Do šole ima kakih dvajset minut, ker se večidel pelje s tramvajem. Branka in njene sestre niso sirote. V zavetišču živijo šele dve leti, od tedaj, ko so morale od doma. To se je zgodilo aprila 1941, ko so v njihovo vas blizu Brežic pridrli Nemci in je družina s čolnom pobegnila preko Krke na drugi breg, kjer so zagospodovali Italijani. Zatekli so se k Brankini teti v Kostanjevico, kjer se Italijani niso kaj dosti zmenili za gručico prestrašenih kmetov z nemške strani. To se pravi, zmenili se zanje res niso, pomagali pa tudi nikomur z ničimer. Tisto noč, ko so bežali od doma, so Nemci ustrelili Brankinega brata Franceljna. Umrl je v čolnu sredi Krke. Njegova smrt razen domačih ni pretresla nikogar. Ena smrt več ali manj, eno uničeno mlado življenje več ali manj. Kak teden po bratovi smrti se je trem sestram posrečilo, do so se po skrivnih poteh pritihotapile do Ljubljane in si tam našle nekakšen dom v tistem zavetišču za osirotele otroke. Njihovi vsega oropani straši so z najmlajšim otrokom, edinim sinom, ki jim je še preostal, ostali pri sorodnikih v Kostanjevici.

Branka skuša potlačiti slabost v praznem želodcu. Z obema rokama se stisne čez pas in zleze v dve gubi. Zajtrk je imela že pred dobro uro, po šesti maši. Zajtrk! Težko keramično skledico črne vode, ki so ji nune rekle kava. A je bila le voda, črna od stolčenih hroščev, so govorili otroci. Nikakega mleka, seveda ne, še manj kakega sladkorja. Nič kruha, nič. Maslo, marmelada, med - sanje, nedosegljive kot zvezde na nebu.

Branka se stisne vase še tesneje. Le zakaj je morala pomisliti na kruh! In še celo na maslo! Ob tisti skodelici črne kave bo morala vzdržati skoraj do dveh popoldne. Ko bo prišla domov, bo dobila kosilo. Kaj bo danes? V sirotišnici imajo le dvoje jedilnikov. Morda bo danes gosta juha, ki ni nič drugega kot zgančevka, glavni obrok pa bodo, seveda, koruzni žganci, pa solata iz starega zelenega radiča, ki je že ves kosmat in grenak. Raste na vrtu za sirotišnico. Če pa bo na sporedu drugi jedilnik, bo prvi ob-

rok kosila prevreta repa, drugi pa pretlačeno korenje. Krompirja že celo večnost niso videli. V nedeljo riž ali pa razkuhani sivorjavi makaroni. Meso? O Božiču in o Veliki noči. Oh, kako dolgo pa je še do Božiča? Več ko mesec dni! Meso na krožniku bo le majcena kepica, a meso bo le! Branka na debelo požre slino.

Mali zeleni tramvaj je rezko zacvilil in se ustavil pred pošto. Branka vstane in pobere svojo prtljago. Ko izstopi iz prijetne toplote vozila, ji dih skoraj zastane v grlu. Ljubljana je zavita v smog, debele plasti megle z Barja, pomešane z umazano rumenim dimom, ki ga bruha dimniki s premogom ogrevanih poslopij. Pločniki so spolzki, manj zaradi tanke plasti ledu kot zaradi plesnive okuženosti mokrotnega zraka. Branka v premrlih rokah krčevito stiska aktovko in togi kartonasti kovček z violino. Kaj bi počela, če bi ji dragoceni inštrument padel na trdi tlak in se razčesnil?

Ko ji misel preide na glasbo, stopi hitreje in prožneje. Branka ima muziko čez vse rada. Kot obe sestre, ima tudi ona lep, močan glas, alt, in vse tri pejejo v zboru zavetiške kapele. V Brankini šoli, na ljubljanskem učiteljišču pa učijo še violino! Pouk violine je obvezen šolski predmet. Kakšna sreča, glasbene ure zastonj! Branka je med najboljšimi violinistkami v razredu. Morda jo bodo prihodnje leto izbrali, da bo sodelovala pri šolskem orkestru in igrala violino na šolskih proslavah.

Danes je na urniku tudi matematika, pa še fizika in biologija, predmeti, ki jih Branka z lahkoto obvladuje in se v njih odlikuje. Dopoldanske ure se ne bodo vleklye v nedogled in med poukom bo do kosila lahko pozabila na lakoto. Sestri, ki preživljata sebe in njo z delom v zavetiški kuhinji, ji bosta morda uspeli prihraniti kak kosček kruha, da ga bo pojedla pri tistem revnem kosilcu. Če pa ne, bo morala počakati na svoj edini dnevni obrok kruha do štirih popoldne, do malice.

Branka še tesneje poprime ročaje na torbah. Hiti mimo napol praznih izložb po Frančiškanski ulici in tu in tam s pogledom ošine razstavljeno blago, tako, ki ji ničesar ne pomeni: nekaj emajliranih loncev in ponv, neke mrežice za pomivanje posode, par debelih sivih bombažnih nogavic, grd predpasnik z rumenimi rožami. Potem naprej, mimo čemernega, neprijazno z roletami zaprtega hotela Štrukelj, mimo starih, vase zgruznjenih hiš v Komenski ulici. Ko odrine težka vhodna vrata učiteljišča, od olajšanja globoko zavzdihne. Stopi v toploto šolskih hodnikov. Je še deset minut do osmih, ni ji treba preveč divjati po tistih širokih stopnicah v prvo nadstropje, kjer je njen razred. Hvala Bogu! Torbe so težke, da

so njene dlani vse navzkriž porisane z odtisi usnje-nih ročajev.

Vrt na nasprotni strani ulice sega skoraj do cerkve Sv. Petra. Od njega se širi duh po na novo prekopani prsti. V ozadju se je Grad skoraj izgubil v belkasti meglici. Branka stoji pri visokem oknu svoje sobe in se predaja svežini zgodnjega jutra. Vzela si je nekaj minut oddiha. Za njo se na mizi kopičijo težki učbeniki, priročniki, učeno orodje pri njenem študiju medicine.

Morala se bo vsak hip spet vreči nanje, saj se čas izpitov neusmiljeno bliža. Ti zadnji tedni letnega semestra so tako nabiti s študijem, da si komaj vsemu kos. A bo nazadje le vse zmogla. Kot zmora zmeraj. Morda s pomočjo nekaj skodelic močne kave. Ameriške kave. "Instant" je napisano na konzervi.

Branka se spominja tiste druge kave, tiste grenke črne vode z zmletimi hrošči, ki je bila njen zajtrk vsa tista vojna leta v sirotišnici. Strese jo. Vojni čas. Potem pa tisto prvo leto po vojni... Lakota, strah, surovost. Ljudje so bili drug drugemu ko volkovi. Pravkar so se bili pretolkli skozi vojno, ki jih je zdaj dušila kot moreče sanje. Sekali so po vsem, vsakomer, skušali nad nekom, nad komerkoli dati duška svojim zadržanim čustvom, svoji neiztrošeni jezi, hoteli so se maščevati za prestano gorje nad nekom, kakorkoli. Vse je doseglo za Branko vrh nekega strahotnega popoldneva, ko so učiteljiščnice sklicali v šolo na nek sestanek. Razjarjene, nahujskane množice dijakov z drugih ljubljanskih šol so pridrle na Resljevo cesto in na ves glas skandirale: "Iz naših šol fašiste ven!" "Fašisti" so bile Branka in preko sto drugih dijakinj z učiteljišča, ki so jih brez ceremonij nagnali iz šolskih sob in jih predali množici na cesti. Morale so na vso moč teči, njihov beg pa so spremljale psovke in kletvice. Kaj so zagrešile? Vse so bile iz vernih družin, hodile so v cerkev, stanovale pa so po zavodih, ki so jih vodile nune. Takim reakcionarkam vendar družba ne more dovoliti, da bi pokvarile cele generacije otrok!

Za Branko in njene sošolke je nastalo hudo, brez-ciljno leto. Niso bile več ne študentke, ne kje zaposlene, nikamor se niso prištevale, bile so kot čolni brez jader in brez sidra. Ker so bile večinoma doma z dežele, so se zatekle k svojim staršem in skušale biti nevidne. Brankini starši in brat so se iz Kostanjevice vrnili v svoj izpraznjeni dom, na svojo zapuščeno kmetijo na levem bregu Krke, ki so jo bili pravkar zapustili nacistični Kočevarji. Tam je bilo več ko preveč dela za vse, tudi za "fašistko", ki so jo izgnali iz šole. Čas je mineval in čeprav se rane ponosa niso nikoli zacelile, je življenje le teklo na-

prej in mladostna energija je pomagala po svoje. Branki in mnogim njenim sošolkam se je posrečilo, da so se pririnile do vpisa na neko manjšo žensko gimnazijo. To se je zgodilo s pomočjo direktorice tiste šole, pametne, pravične žene, ki se je bila pravkar vrnila iz Dachaua. Nekatera dekleta, ki so zdaj ponižana in ponižno iskala njenega razumevanja, je poznala še iz vojnih časov. Takrat je namreč učila na učiteljski in je vedela, da njene učenke niso zagrešile nobenih sramotnih dejanj. Zato jim je omogočila, da so zaključile srednjo šolo na njeni ustanovi.

“Oh...”

Branka strmi v prelepo, sveže jutro.

Ne, učiteljica ne bo. Zdaj je že pozabila, da je še pred nedavnim želela le v ta poklic. A v življenju ne moreš ničesar predvideti. Usoda se ti kar nenadoma zasuče. Zasuče v čudovito, novo smer! Vse krivice sčasoma pozabiš, vsakega trpljenja je nekoč konec. Branka je zdaj v tretjem letniku medicine na ljubljanski univerzi. Odločno stopa naproti svojemu na novo izbranemu poklicu. Zdravnica bo. Zdravnica. Ne more si kaj, da se ne bi nasmehnila ironiji življenja. Vse tiste sošolke iz medvojnih let, vse tiste, ki so jim dovolili diplomirati na učiteljski nekaj mesecev za masovnim izgonom ‘fašistk’, so zdaj raztresene križem kražem po šolah Bogu za hrbtom in se morajo podrežati arogantnim, polpismenim, a ideološko ‘zgrajenim’ vaškim funkcionarjem, ki preže nanje ko jastrebi. Branka pa je študentka na univerzi, živi v Ljubljani, hodi v gledališče in se udeležuje vsemogočih kulturnih in družabnih prireditvev.

Družabnih prireditvev? Kašen pust opis njenega razgibanega življenja! Študij? Seveda je tu študij, marljivo, naporno prizadevanje, da se dokoplješ do cilja. Vse to jo čaka še nekaj let. Delo, intenzivno delo, tudi danes, v tem zapeljivo lepem jutru. A potem je tu Milan.

Kakšen teden sta preživela med zimskimi počitnicami v Kranjski gori! Tam sta bila vsako jutro zaposlena ne delovni praksi. Pod vodstvom zdravnikov specialistov iz športne medicine sta z drugimi medicinci, člani izbrane ekipe, delala poskuse in merila vsemogoče rezultate okolja na športnikih - smučarjih. A popoldnevi! Z Milanom sta se hodila smučat. Kakšni lepi, mrzli, kristalno čisti dnevi! Kot da bi srebrno cingljali. In tam je bilo tisto ko plavice modro nebo, pa škrlatno oranžni sončni zahodi, ki so oblivali Julijce kot z ognjem, pod njimi pa slepeča bela pobočja. Sneg pod njunimi smučmi je pel v ozvočju z njuno mlado krvjo. In Milan ji je vsak

večer povedal, da ima ona najlepše noge od vseh smučark. Kot da bi jih bil skozi njene debele smučarske hlače res mogel videti! In tako se je pač vsak večer potrudila, da se je po večerji za ples preoblekla v krilo. Muzika, ples, Milan.

Milan! Danes bo prišel bolj proti večeru in bosta šla v kino. A zdaj je že skrajni čas, da se loti knjig! Najprej pa še stopi v kuhinjo, kjer si z dovoljenjem gospodinje vsak dan vre vodo za kavo. Ko voda zavre, jo nalije v skodelico in ji primeša žličko “Instanta”, ki ga ima na kuhinjski polici. Kavo si prinese v sobo, ki vsa zadiši. Močna kava, da bo zdržala pri knjigah še teh pet, šest ur. Pije preveč kave? Najbrž - a kaj, ko bi brez nje za mizo mimogrede zakinkala.

Skodelico umesti med debele priročnike in odpre Anatomijo. Vzame svinčnik, da bo kaj podčrtala, pa polo papirja za zgoščen povzetek poglavja. Z vrta čez cesto se sliši žvenkljanje vrtnarjeve motike in lopate. Duh po zmehčani, mokri prsti postaja v toplini pomladnega sonca vse močnejši.

Sneg, brezmadežna belina.

Kaj so tiste velikanske rože, ki jih je nekdo zarisal v sneg? Le kdo je prišel na smučišče in začrtal ta fantastični relief?

“Milan!”

Kako, da ne slišim svojega glasu? In kam so izginili vsi drugi? Kje je Milan? Se je odsmučal v dolino brez mene? In smučiči, kje so moje smučiči? Sem padla in so mi kam zdrsnile?

Bolečina, strahotna bolečina, ki se je zasekala v koleno in gleženj desne noge. Branka zakriči. Kriči brez glasu. Vse telo se ji vzboči kot riba, ki na peščenih obali hlata za zrakom. Vpij, Branka, vpij, nekdo te mora slišati!

“Branka...”

Kaj počne moja mama na tem smučarskem klanecu?

“Branka...”

Zakaj ponavlja moje ime? In zakaj ne sliši, kako kričim? Nenadoma ledena belina smučišča otrdi v ravnino. Saj to ni sneg, to nad mojo glavo. Nad glavo? Ležim na tleh in je tista bela ploskev nebo? In kaj delajo na nebu tiste rože? To ne more biti zmrznjena zemlja. Hrbet se mi dotika nečesa prožnega, mehkega. Postelja? Od kod se je vzela postelja?

“Aaaaa...”

Njen krik je le stok.

Noga. Desna noga, kaj je narobe z desno nogo? Nekaj jo je moralo zadeti, pasti nanjo in jo pritisniti k tlom. Ne more je premakniti, noče je premakniti.

“Branka...”

Branka poskuša dobiti svet v fokus, hoče izvedeti, kaj se dogaja okoli nje, vprašati mamo.

Tiste bele rože ne cveto na zasneženi ravnini, saj sploh ni zunaj, to ni Kranjska gora. Na postelji je in nad njo bel strop s tistimi fantastičnimi rožami iz mavca. Ni doma, te sobe ne prepozna. In kaj dela tu mama, po kaj je prišla?

“Mama...” zašepeče komaj slišno.

“Ah, Branka, zbudila si se? Te zelo boli?”

“Boli...” zamrmra. Potem zapre oči. Utrujena je, nečesa je je strah. Nekaj je v tej sobi, nekaj preži tam od nekod, nekaj tako grozečega, da se z njim še ne more spoprijeti. Ne, vse dotlej ne, da jo preneha boleti noga, da prenega tista parajoča bolečina. Skozi meglo vidi, da se okoli njene postelje sprevijajo nekake bele sence. Nekaj govorijo mami, a ne sliši, kaj. Bele sence,

Medicinske sestre...

Bolnišnica, v bolnišnici je.

Zaspi. Pogrezne se v nezavest. Pomirjevalne injekcije vihtijo svoje čarobne palice.

V Ljubljani je bila vsa medicinska fakulteta v šoku. Branki Glavan, eni najsposobnejših kandidat tik pred diplomo, se je zgodila strahotna nesreča. Nekaj dni pred njenim zadnjim izpitom, izpitom iz sodne medicine, se je odpeljala na obisk k staršem, v tisto vas ob Krki blizu hrvaške meje. V Ljubljano se je vračala z dvema težkima kovčkoma polnima dobrot, ki jih je mama napekla za oporo pri zadnjih dneh študija. Branka je bila sproščena, dobre volje, pripravljena, da se spoprime z vsem svetom. Kovčka je kljub njuni teži odločno zavihтела na sani, s katerimi jo je potem brat odpeljal na železniško postajo v Brežice. Ko sta prispela, mu je rekla:

“Kar domov pojdi, Janez! Konju je vroče, ne sme stati na mrazu. Ti pa tudi ne. Jaz bom že poskrbela zase, bom šla v čakalnico, kjer je toplo. Vlak bo pa tako tu v manj ko četrt ure.”

Po nekaj minutah oklevanja je Janez pristal. Podala sta si roke, potem pa je obrnil sani in konja. Počil je z bičem in pomahal sestri v slovo.

Branka je čakala na vlak.

Ko so po hripavem zvočniku najavili njegov prihod, je pograbila kovčke in stopila na peron.

“Opsala, kako je ledeno!” je ugotovila, ko je skoraj padla.

Vlak je že tu. Predirna luč na rjoveči lokomotivi se bliža kot zlovešče oko in meče bodeče nože žarkov v zimski mrak. Tukaj je. Branka pobere kovčke.

“Umps!”

Spodrsnilo ji je.

Padla je.

Desna noga ji je zdrsnila na tračnico, pod kolesa lokomotive. Čutila ni ničesar.

Odpeljali so jo v zagrebško bolnišnico, ker je bil Zagreb bliže od Ljubljane.

“Kaj se je zgodilo?”

Po Ljubljani se je kmalu razvedelo, najprej med njenimi kolegi, njenimi profesorji in med osebjem ljubljanske splošne bolnice, kjer je bila prakticirala že skoro dve leti. Njena desna noga je bila tako zmečkana, da so jo morali pod koleno amputirati. Obiskov ne sprejema. Niti brat in sestri ne smejo priti v bolnišnico. Le mama lahko pride, a mora sedeti pri postelji brez besede. Nekaj dni potem, ko so jo pripeljali iz intenzivne oskrbe v njeno bolniško sobo, se je Branka - sam Bog vedi kako - privlekla do okna. Prav ko se je hotela pognati na ulico, je slučajno prišla v sobo ena od strežnic in jo potegnila nazaj. Od tedaj jo imajo stalno pod nadzorstvom, baje je celo privezana na posteljo. Govori nič, čeprav je skoraj zmeraj zbujena. Edini razumljivi stavek, ki ga je jasno povedala, je bil: “Povejte Milanu, da je konec. Nočem ga nikoli več videti.”

Branka na bolniškem stropu ne vidi več zasneženih poljan. Želi si umreti.

Iz svoje sobe v dvanajstem nadstropju hotela Holiday Inn Irena vidi celotno panoramo poslovnega dela Toronta. Najvišja poslopja ozkih, elegantnih nebotičnikov, v katerih poslujejo banke, centralni uradi vsemogočih trgovskih združenj, gledališča in klubi, se neopazno spajajo z nebom. Poslopja so enako sinje barve kot nebo nad njimi. Nekaj steklenih sten v zgodnjem jutranjem soncu žari oranžno. Za vrstami teh produktov človeške iznajdljivosti in predrznosti se ponuja še ena proga modrine, nekoliko svetlejša od neba: Ontarijsko jezero. Tu in tam se na njem iz meglice prikaže obris trikotnega jadra.

Danes je sobota. Promet v kanjonu pod hotelom je pridušen, len, kot da bi se oddihoval od trušča delavnika.

Irena napravi še en požirek kave. Skuhala jo je na malem rešaju, ki ji ga je širokosrčno priskrbelo vodstvo hotela. Danes se ji ni ljubilo ne v hotelsko zajtrkovalnico ne v kako bližnjo restavracijo. Povrh vsega pa je vse preveč razburjena, vse preveč napeta, da bi ji bilo za kako hrano. Stuširala se je, si uredila lase in obraz, si oblekla svilene hlače in bluzo, ki jo je bila prej prelikala. Okrog vratu si je ovila ogrlico iz slonokoščenih jagod. Pripravljena je.

Pa tudi nervozna, roke se ji neposlušno tresejo. Najbolje bo, če se skoncentrira na razgled po Toron-

tu in Ontarijskem jezeru. Deset minut je, odkar je pozvonil telefon. Zdaj le še čakanje. Potrpežljivo čakanje. Nobenega razloga za nervozo.

Bum, bum, bum...

Vrata v sobo zadonijo z votlo odločnostjo.

Trkanje jo zadene, da kar poskoči. Tu je, o moj Bog, tu je! Irena stopi do vrat in obrne ključ. Jeziček v ključavnici tleskne.

“Branka!”

“Dobro jutro, Irena! Končno!”

Irena požre slino. Kaj naj reče? Kaj je mogoče reči po vseh teh letih? Koliko? Trideset? In kako naj govori, ko ima v grlu kepo, ki je kot razsekan kamen.

Branka se nasmehne. V rokah drži šopek marjetic in rumenih, drobcenih vrtnic.

“Na! Iz mojega vrta so. Imaš kako vazo?”

“O, pridi naprej, pridi! O, kakšne lepe rože! Oh, Branka!”

Branka stopi v Irenino veliko, s soncem prepojeno hotelsko sobo. Stopa prožno, lahkotno. Oblečena je v lahko poletno obleko z drobnim rožastim vzorcem. Na njenih nogah se v odsevu sonca svetijo drap nylon nogavice. Obuta je v svetlorjave nizke čevlje s srednjo peto. Letošnja moda. Irena se prisili, da se osredotoči na Brankin obraz. Ali si ni obljubila, da ne bo zijala v Brankine noge? Ne bo, nikoli ne! Pa ima Branka na sebi res nogavice, moj Bog, nogavice, njene noge pa so normalne, take kot nekoč, njene lepe noge, ki so jih vsi poznali? Se mi je vse skupaj sanjalo, je bila njena nesreča, ki sem si jo predstavljala vsa ta leta, le strahoten privid? Vsa ta leta od najinih skupnih študentovskih let v Ljubljani? Vsa ta leta od tistega večera, ko mi je nekdo prišel povedat, da se je Branki, s katero sva delili tisto sobo pri Sv. Petru, zgodila huda nesreča, da je padla pod vlak, da so ji...

“Kaj pa rože? Najbrž nimaš kake vaze?”

“Joj, kako sem vsa zmešana! Vidiš, saj imam tistile vrč za vodo. Postavila jih bom na predalnik.”

“Ja. Greva? Si pripravljena? Andrej čaka spodaj v avtu, hotela sem priti gor sama, da te vidim prva...”

Na Brankinih ustnicah za hip zatrepeče skoraj boječ nasmešek.

“Da si le prišla, Branka! Kako si se potrudila! Pa rože. Kako lepo dišijo! Ne morem ti povedati, kako sem vesela, kako mi je, ko te vidim. Kako lepa si, zdrava!”

“Tudi ti si videti mlada in zdrava. Še malo se nisi spremenila.”

Branka je prav zares kot roža. Oči se ji svetlo iskrijo, lase ima še prav tako kot v mladosti, enako rjave z zlatimi odbleski, lica čisto rahlo zagorela. Je

pa mnogo vitkejša kot nekoč, postava manekenke, noge dolge, lepo oblikovane.

Že spet strmim v njene noge!

Ireno preplavi kopica spominov. Novice o Brankinem zdravljenju so začele - po drobcih - prihajati do njenih prijateljev in kolegov v Ljubljani šele čez kako leto dni. Po mnogih operacijah v zagrebški bolnišnici, tako so slišali, je dobila protezo, ki so jo izdelali v Švici. Zdaj že hodi, so rekli. A kako, ni vedel nihče. Po berglah? Poriva pred seboj stol-opornik? Irena je medtem diplomirala na slavistiki in so jo poslali učiti v neko zakotno nižjo gimnazijo na Štajerskem. Od Ljubljane je bila odrezana vse šolsko leto in je tako izgubila kontakt z večino svojih in Brankinih prijateljev.

Potem pa je med nekimi semestralnimi počitnicami v Ljubljani izvedela, da se je Branka vrnila na univerzo in diplomirala. Zdaj je bila zdravnica, a je nadaljevala specializacijo v anesteziji.

“Kaj pa Milan? Sta spet prišla skupaj?”

Ne, so ji povedali. Nobenih fantov, nobenih zaročencev za Branko.

“In njena noga...?”

“Neverjetno,” so rekli, “nihče, ki je ni prej poznal, bi ne posumil, da hodi s protezo. Nobenih invalidskih vozičkov, nobenih bergel, nobenih palic, še šepa nič. Večinoma pa nosi hlače.”

Hlače.

Danes pa ni v hlačah.

Zakaj, o le zakaj kar naprej buljim v njene noge!”

“Shujšala si.”

Kakšno traparijo izustiš po vseh teh letih! Pa je le res. Branka zdaj nima več tiste atletske postave iz mladosti, ostale pa so ji široke rame in disciplinirana pokončna drža. Zdaj je na njej nekaj bolj mehkega, elegantnega, ženskega.

“Joj, kakšna gostiteljica pa sem! Ti lahko kaj ponudim? Kave?” jeclja Irena kot kaka zmedena najstnica.

“Oh, nič, kar pojdiva, saj sva si izmenjali že zadosti komplimentov,” se široko zasmee Branka. Zobje se ji belo svetijo, močni so, taki, kakršnih se Irena spominja.

“Branka, ljuba moja Branka...”

Irena se ne more več zadrževati. Svojo prijateljico tesno objame, a se premaga in ne zajoka. Branka jo tudi objame.

“No, greva?” reče čez hip in se izvije iz Ireninega objema.

“Seveda, seveda, oprosti! Naj le pograbim torbico in ključe.”

Preproga na hodniku utiša njune korake. Nesliš-

no, mehko stopata proti dvigalu. Hotel je tih, kot da je vse izumrlo. Poslovneži so odšli, weekendov ne preživljajo v hotelu. Nadstropje je skoraj prazno. Tudi Irena bi se bila sinoči odpeljala domov v Montreal, čim je zadostila še zadnjim zahtevam štiridnevne konference, ko se ne bi bila z Branko dogovorila za to srečanje. Že odkar je pred dvajsetimi leti prišla v Kanado, sta si izmenjavali božične voščilnice, a do srečanja nekako ni prišlo. Lahko bi se bili, seveda, obiskali že zdavnaj, pa nobena ni predlagala, da bi se.

Brankin mož čaka na hotelskem parkirišču. V avtu sedi in bere Globe and Mail.

“Hej, Andrej, tu sva!” zakliče Branka.

“Aha, pa sta res,” ji odgovori skozi odprto okno. Odpre vrata in izstopi s časopisom pod pazduho.

“Vidiš, to je pa Irena, končno jo boš le spoznal,” reče Branka, “in to, Irena, je Andrej, moj mož.”

Irena in Andrej se vljudno nasmehmeta in istočasno izmenjata: “Me veseli.”

“No, smo zdaj nared?” vpraša Andrej, “tole ni najbolj pripravna lokacija za obiske, kaj pravita?”

Odpre oboje vrat na desni strani avta.

“Hvala, da ste prišli pome,” reče Irena, “saj bi bila lahko šla na podzemno železnico in vam prihranila vse to prevažanje.”

“Kaj pa zato, saj je weekend! Kadar so ulice prazne, mi vožnja po mestu še mar ni. Posebno če grem naproti Brankini prijateljici, o kateri sem že toliko slišal.”

Irena sede na udobni zadnji sedež velikega ameriškega forda. Branka se umesti na sprednji sedež, ob možu. Nič se ni kaj obotavljala, ko je sedela v avto, obe kolena je upognila brez težav.

Spet se ukvarjam z njenimi nogami.

Vozijo po kitajski četrti. Tu je promet živahnejši, ker se povsod drenjajo turisti in gospodinje s cekarji. Nakupovalci švigajo od ene trgovinice s kitajsko špicerijo do druge, turisti pa prebirajo in izbirajo jedilne liste, nabite na vratih malih restavracij. Vsa ulica diši po kitajskih začimbah.

Do Brankinega in Andrejevega doma ni daleč. Stanujeta v centru mesta, v ulici z majhnimi viktorijanskimi hišami. Ko sta pred leti kupila svojo, je bila zelo poceni; takrat so ta del mesta smatrali za delavsko četrt, za soseseke priseljencev. A ulica je bila urejena, čista, ljudje prijazni, kot nalašč za mirno, nezahtevno življenje. Njuna hiša je bila v bližini trgovin in postaje podzemne železnice. Zdaj pa, mnogo let kasneje, tako je slišala Irena, je ta košček centralnega Toronta postal zelo privlačen, male hiške kupujejo za nezaslišane cene, čim katera pride na

trg. Novi lastniki zdaj hiše renovirajo in jih spreminjajo v udobna, moderna bivališča, pri tem pa ohranjajo njihovo privlačno starinsko zunanost.

Avto se ustavi pred hišo, kakršne so vse durge na obeh straneh ulice. A njuna je ko hiša Janka in Metke, kot narejena iz lecta. Zelenica pred hišo je majčkena, a zelena ko smaragd in omejena s strogo privezano živo mejo iz pušpana. Potka od vrtnih vrat do hiše je tlakovana z nepravilno razrezanimi ploščami sivega, črno progastega marmorja. Hiša je iz rdeče opeke, terasi na vsaki strani vhodnih vrat pa sta okrašeni z belo prepleskano izrezljano ograjico. Kot bela čipka iz lecta. Ob vsej dolžini prednje stene so nasajeni bujno cvetoči grmički jasmína in zardelega kovačnika. Na eni od teras je gugalnica, po njej pa so vabljivo razmetane pisane blazinice. Okenca podstrešnih sob zaspano mežikajo v sončno jutro.

“Tako, pa smo doma,” reče Branka, “zdaj hitro nekam sedimo in že končno popijmo malo kave. Zdaj jo bomo lahko v miru uživali.”

Sonce je zdrsnilo že globoko proti zahodnemu obzorju. Irena in Branka sedita na majceni leseni klopci v majcenem vrtičku za Brankino hišo. Obisk traja že več ur, sedita in govorita za vsa leta nazaj. Andrej je potrpežljiv, postrežljiv gostitelj. Čim so prišli v hišo in sedli, je začel skakati iz prijetno temne in hladne jedilnice v kuhinjo in spet nazaj, in prinašal vsemogoče dobrote, ki jih je bila Branka - ali oba skupaj? - pripravila za Irenin obisk. Natakal je vino, vmes pa so govorili o svoji domovini Sloveniji, o novicah, ki jim jih v pismih posredujejo prijatelji in sorodniki, o vseh spremembah, ki se zdaj tam dogajajo. Ta sporočila so primerjali z novicami na torontskem in montrealškem radiu in televiziji, primerjali s tukajšnjimi komentarji o mali evropski državi, za katero Kanadčani do pred kratkim še vedeli niso.

Ko se je pogovor prevesil v spomine na stare prijatelje in znance, Andrej ni rekel kaj dosti. Tisti ljudje so bili del Brankine in Irenine mladosti, ne njegove.

“Najbolje bo, da vaju pustim za nekaj časa sami,” je ponudil čez nekaj časa, “sprostita se in klepetajta po mili volji, jaz pa bom medtem pospravil z mize in napravil malo reda po kuhinji. Tam sem vse zmešal in razmetal.”

“Ne, počakaj malo, Andrej, tole boš rad slišal, čeprav sem ti to dogodivščino opisala že stokrat,” reče Branka in se hudomušno nasmehne. Potem se obrne proti Ireni:

“Nekega dne - bilo je enkrat na začetku šestdesetih let, mislim, vsekakor sem bila takrat še v Ljub-

ljani - sem stopila v neko malo konfekcijsko trgovino v Prešernovi ulici, da si kupim kombinežo. Šlo je za trgovino s perilom. Na pultu so imeli škatlo raznih kosov perila, cenenih modrčkov, vsake vrste triko hlačk, vse po znižanih cenah. Ko se je od neko vzela prodajalka, sem jo vprašala, če imajo kake črne nylon kombineže. Nylon je bil takrat nekaj novega, se spominjaš, irena? Nylonske izdelke so imeli redkokje in so bili precej dragi. Prodajalka je izgini-la nekam za visoke police, jaz pa sem se začela raz-gledovati po trgovini. Zapazila sem žensko majhne postave, ki je brskala po tisti škatli s perilom na raz-prodaji. Pogledala sem jo bolj natančno in jo prepo-znala:

‘Boža?’

Začudeno se je ozrla vame in počasi rekla: ‘Branka?’

‘Ja,’ sem rekla, ‘da se vidiva po vseh teh letih! Kaj počneš, kaj delaš, kod hodiš?’

Boža je bila ena do mojih sošolk z učiteljšča, ena tistih, ki so veljale za ‘zgrajene’ in jih niso izključili iz šole. Povedala mi je, da so jo po maturi poslali učiti na neko majhno vaško šolo na Dolenjskem, na enorazrednico. Bilo je takoj po vojni, ko v šolah ni bilo nobenih pripomočkov, nobenih knjig, še papirja in klopi ne. Tam, kamor je Boža prišla, niti šolskega poslopja ni bilo. Učila je v veliki sobi ene od kmečkih hiš.

‘Ja,’ je rekla, ‘hudo je bilo. Zdaj pa učim nedaleč od Ljubljane in lahko večkrat pridem ob koncu tedna domov in kaj nakupim.’

Veš, Boža je bila doma iz Ljubljane.

‘Kaj pa ti?’ me je vprašala čez nekaj časa; gledala me je nekam boječe, kot v zadregi, ‘imaš kako službo?’

‘O, imam, imam,’ sem ji odgovorila, ‘zaposlena sem v Ljubljani, v splošni bolnici. Dela imam veliko, večkrat opravljam nadure.’

‘A res? Kaj pa delaš? So te vzeli za bolniško strežnico kar takoj po... mislim, kar brez kvalifikacij?’

‘Zdravnica sem. Največkrat delam v operacijski sobi.’

Da bi ti videla, kako se je Boži povescila spodnja čeljust! Jaz pa vesela, da ti ne morem povedati! To je bilo prvič in zadnjič, da sem se premišljeno pobahala s svojim poklicem. Najbrž je mislila, da sem šla potem, ko so me vrgli z učiteljšča, za deklo. Da mi morda v špitalu dovolijo prazniti kahle!”

Branka se zasmee, a v njenem smehu je sled grenkobe, zatajene jeze in užaljenosti. Potem reče Andreju:

Zdaj pa lahko greš, če hočeš. Si z užitkom še enkrat poslušal to mojo štorijo?”

“Sem. Je vsakokrat dobra, kadar jo slišim. Ampak zdaj vaju moram pa res zapustiti.”

“Prav. Irena in jaz bova šli malo na vrt, rada bi ji pokazala moj fižol in peteršilj.”

“Le pojdiva, le, pa svežega zraka se nadihajta, čega je kje kaj,” reče Andrej in začne pospravljati krožnike in ostanke narezka, “ko se bosta naklepeta-li, pa pridita v hišo, vama bom skuhal čaja.”

In zdaj sedita v tej miniaturi oazi sredi enega od kanadskih velemest. Da, res so tu tri vrste fižola, ki se vzpenja po kolih na eni od ozkih gredic sredi skrbno obdelanega vrta. Fižol, ki kar kipi od rasti, široki zeleni listi in živordeče cvetje. Seme za to vrsto fižola je Branka dobila od doma, poslala ji ga je ena od sester. A v vrtu ima tudi drugo zelenjavo, tri vrste zelja, zeleno, rdeče in ohrovt, pa šope majarona, pehtrana, prežiljke in, seveda, peteršilj. Nekaj solate se še boči v krhke glave, a večina gre že v cvet. Poletje je, cvetje bo kmalu dozorelo v seme. Branka si rada vzgoji zelenjavo iz semen, ki jih je sama pridelala.

Klopca, na kateri sedita, je v senci okrasne lesnike, drevesca z vinskordečim listjem. Sence zdaj pravzaprav ne potrebujeta več, saj je sonce še komaj kaka dva čevlja nad zahodnim obzorjem, rože ob ograji, ki deli Brankin vrt od sosedovega, pa se stre-sajo v prijetnem vetriču.

“Ja, Branka, zdaj se pa že spodobi, da se poslo-vim. Moj obisk se je od sile zavlekel, požrl ti je pol weekenda.”

“Oh ne, Irena, ne hodi še! Jaz... veš...”

Umolkne. Nekaj je še ostalo, nekaj, o čemer nista spregovorili, nekaj bolečega, nekaj velikega, važnega. To vesta obe.

“Andrej... jaz...”

“Imeniten človek je, Branka! Res si lahko sreč-na!”

“Ja, srečna, kaj ne bi bila srečna. Poznala sva se že dolgo, zelo dolgo, preden sva se poročila.”

“Dolgo?”

“Ja. Med vojno, ko smo s sestrama živele v tisti ljubljanski sirotišnici, nam je včasih od naših staršev prinesel paket hrane. Iz Kostanjevice. On je doma iz Kostanjevice. V tistih letih je študiral na ljubljanski univerzi. Na gradbeni tehniki. Ne vem, kako je prišel do dovolilnice, da je lahko kdaj šel domov, me tri je nismo nikoli dobile.”

“Je diplomiral v Ljubljani?”

“Oh, kje pa! Saj veš, da so Italijani univerzo zapr-
li, mislim, da enkrat proti koncu 1942. Andrej je od-
šel v Italijo, v Firence. Tam je študiral do konca voj-
ne. Po vojni pa se je odločil, da se ne vrne v negoto-
vost takratnega političnega sistema v Jugoslaviji in

je čez čas emigriral v Kanado. S potrditvijo svoje diplome je imel hude težave, tudi angleško ni znal preveč in se je nazadnje moral zaposliti v drugih službah, ne v svojem poklicu. No, zdaj sva oba upokojena in kaj je kdo v življenju bil in kaj je delal, sploh ni več važno. Mene včasih še pokličejo iz bolnice, če imajo velik naval bolnikov in ne dovolj osebja.”

“Ampak... kako sta pa z Andrejem spet prišla skupaj po vojni?”

Branka globoko zajame sapo.

“Se spominjaš Milana?”

“Se.”

Irena se skoraj ne upa izdihniti.

“Ja, nikoli več se nisva srečala po... moji nesreči. Ko sem se vrnila iz Zagreba, nisem hotela videti nikogar, nobenega mojih kolegov s fakultete, nobenega, dolgo časa nikogar. Končno pa sem le zbrala dovolj moči in se prepričala, da moram študij zaključiti, da moram začeti spet nekako živeti. In sem končno res diplomirala.”

“To vem, Branka. Kakšna korajža, odločna punca si!”

“... potem pa sem neko poletje šla na obisk k teti v Kostanjevico in sem tam zagledala Andreja. Po petnajstih letih je prišel na obisk k staršem. Začela sva se pogovarjati. On je že vedel, kaj se... kaj se mi je zgodilo. Kasneje me je obiskal v Ljubljani. Spet sva se dolgo pogovarjala. Vprašal me je, če bi ga poročila.”

Irena se ne drzne prekiniti z najmanjšim vprašanjem.

“Rekla sem, da bi ga. Veš, je bil odkritosrčen, pošten človek, jaz pa... jaz sem si želela proč, čimdelj stran od vsega, kar se mi je zgodilo, hotela sem nekam, kjer me nihče ne pozna, kjer nihče ne ve ničesar o meni...”

“Branka, nika! Samo poglej okoli sebe! Vse imaš, prijeten dom in lepo kariero. Tvoj mož je fejest fant, kot bi rekli doma. Dober, razumevajoč. In kot sem ti že povedala, na obrazu se ti pozna, da si zadovoljna, saj nimaš nikjer nobene gube, kot mlado dekle si!”

Branka se nasmehne. Čez čas reče:

“Imaš s seboj kake slike svojih otrok?”

“Imam, imam, kaj jih ne bi imela! Pa slike vnukov tudi, kam pa gre kaka stara mama brez njih! Naj grem ponje? V torbici jih imam, v hiši.”

“Daj, pojdi no,” reče Branka, “pa Andreju povej, naj tudi on pride na vrt.”

Irena stopa proti vrtnim vratom hiše Janka in Metke.

Branka obsedi v rdečkasti senci lesnike. V zahajajočem soncu se ji nylonke zlato svetijo.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je črka F v slovenščini daleč najredkejša med vsemi ostalimi. Dokaz: v celotni Levstikovi povesti “Martin Krpan” se pojavi enkrat samkrat, ko je govor o cerkvi Svetega Štefana na Dunaju. Komaj verjetno, a resnično. Preverite!...
- da devet desetih današnjih Slovencev ima mobilne telefone...
- da v Sloveniji literarno piše - prozo in še bolj poezijo - blizu 60.000 ljudi...
- da bo zaradi segrevanja ozračja znameniti Triglavski ledenik v dveh ali treh letih skopnel...
- da je med prevodi iz ruščine v slovenščino največje naklade in največ ponatisov doživel Tolstojev roman Ana Karenina...
- da je oktobra 2003 obiskalo Medžugorje kar 37 avtobusov iz Slovenije...
- da so letos prave smučarske počitnice imeli v Sloveniji samo otroci bogatejših staršev...
- da danes živi baje v Sloveniji 75 Judov...
- da je letos stoletnica rojstva frančiškanskega patra S. Škrabca, ki ga imajo za največjega slovenskega jezikoslovca 19. stoletja...
- da je danes v Sloveniji dvanajst katoliških otroških vrtcev in da načrtujejo nove...
- da so se po komunistični revoluciji nekateri domobranci, ki so ušli pokolom, skrivali in da se je med njimi najdelj skrival na svojem domu Janez Rus iz Žalne na Dolenjskem, ki je ostal skrit do leta 1978...
- da je bivši partizan dr. France Bučar v članku v DRUŽINI, posvečenem knjigi spominov škofa Vovka, zapisal: “Če bi bilo komu treba postaviti spomenik kot najpomembnejši osebi prejšnjega stoletja, ki je odločilno posegla v usodo slovenskega naroda za prehod v samostojnost in svobodno družbo, je to vsekakor škof Vovk...”

M. Žitnik

Čarodejke (XVIII.)

Ne vem, kdo naju je poslušal in komu je Marvin zaupal, da bom pisala umetniško prozo, vsekakor se je zgodilo nekaj slučajnega, kajti - o čem naj bi pisala, sta me hotela poučiti znanca: Briki in njegova lepa žena. Kar obiskala sta me! Visokorasla, elegantna in praznično sproščena sta kot zaročenca iz kake televizijske nadaljevanke pristala z lepo limuzino pod mojim oknom, potrobila, da sem lahko vide-la ves blišč, v katerem živita, nato, ko sta ugotovila, da kažem tudi jaz odraz velesreče, sta pri-jazno vstopila v moje bolj skromno prebivališče.

“Bosta čaj, vino, kavo ali kaj brezalkoholne-ga?”

Vsak si je izbral svojo pijačo: gospa je kot “rojena kofetarica”, pila kavico, Briki se je raz-veselil ob pivu, jaz sem, da bi bila bolj dobre volje, segla po kozarčku vina.

“Kako je z vašo časnikarsko službo? Kar sem odšla, sem od časopisa odtujena.”

“Odlično, kar gre,” zapojeta enoglasno!

“In ti? Morda ni bilo prav, da si tako nenado-ma menjala službo!”

“Več sproščenosti čutim ob tujih ljudeh, biti pa moram praktična vsak dan bolj, saj veste, da so nekatere dežele postale nevarne in tako sproti prepričujem moje turiste, naj se usmerijo tja, kjer sta mir in sigurnost.”

“Vam je torej sedaj teže kot pri nas,” se je oglasil sopranček dražestne ženice, a sem za-slutila, da nista prišla na vljudnostni obisk, ampak imata neke namene.

“Ni teže, drugače je,” a si nisem upala razla-gati službenih zadev.

“Torej, bi rekel, da bi ti lahko nakazal, kako bi se utegnila vrniti k nam!”

“Bi rekla,” je začivkala lepa gospa, “da ste ta-ko odšla, kot bi nameravala doseči kaj boljše-ga, medtem ko smo mi pričakovali, da boste s svojim pronicljivim političnim čutom opisala za-gonetne zadeve na Balkanu.”

In Briki je živahno nadaljeval začeto misel:

“Tisti, ki so bili tam v divjanju bojev, lahko resničneje poročajo, kakor mi, ki smo bili v za-ledju.”

“To je za mano. Fertik! V zadnjih letih so bile vojne mnogoštevilne, nekateri begunci so si ku-pili ponarejene dokumente in sedaj vladajo nad nič hudega slutečimi domačini; v naše se je, skratka, zgnetlo brezštevilno novo ljudstvo, in nihče ne ve in ne more vedeti, kdo je vohun in kdo je samo ubožni begunec, kaj kdo namera-va pa je v božjih rokah. Razumeti sodobni svet ni lahko, vplivati nanj pa še manj! Saj vemo, da pri vzvodih oblasti niso časnikarji, še manj biv-še časnikarke! Posebno jaz nimam nobenega namena pojasnjevati zadev, ki so me skoraj ugonobile.” Hotela sem dodati “sajsemvampre-pustila službo”, a sem bila raje previdno tiho. Briki pa je kar naprej bezal v bistvo!

“Knjigo spominov bi bila svojim bralcem sko-raj dolžna napisati, saj bi bilo dovolj, če bi na-tresla nekaj impresij!”

“Sem poročala, kot sem rekla, dovolj dolgo, kar za sto let dovolj! Nekateri moji prijatelji so tam, na bojiščih, izpustili dušo, a jaz sem ču-dežno še vedno tu. Mar menite, da me ni nikoli strah?”

Čutila sem jezo, in sem hlastno natočila sebi ter lepi gospe še kar toplo kavico, ko pa sem žlunknila prvi požirek, se mi je v grlu nekaj za-taknilo, da sem začela pokašljati, tudi hote, predvsem zato, da bi obrnila pogovor, da bi namreč povedali kaj o zdravju, vremenu, dobri prehrani ali o čem podobnem.

“Naši pravijo,” je drdral naprej Briki, “da bi ta-ka knjiga, v kateri bi bile opisane sodobne dile-me, deležna izredne pozornosti! In prav ti bi nam lahko marsikaj novega opisala!”

“Ponavljam,” hlipaje prepričujem Brikija, “po-navljam, da sem na podrobnosti iz vojnih časov takorekoč pozabila. In vsa tista politična imena, intrige, mirovniške posege, kdo je bil v kakem štabu tu in tam, zares, zame so te stvari vred-ne pozabe!”

Namesto da bi Brikiju in lepi gospe dovolila, da bi mi odgovorila, sem hrupno vstala, ob čer-mer je zletel krožniček s keksi na preprogo, a medtem ko sem vse skupaj pobirala, sem glas-

no povprašala:

“In vidva, sta zadovoljna s potovanji na lepe otoške rezidence? Imata raje letalsko vožnjo ali tako, s prekoceankami?”

“No, da, včasih greva med valčke in sončke!”

To je bil njun unisono odgovor.

“Oprostita, ko sem tako radovedna!”

Sem skoraj obupana, ker se ne mislita posloviti.

“Oprostite, sedaj moram nekaj telefonirati, ker me pričakujejo.”

Pa sta vendarle odšla. In slišala moj “me je veselilo”.

Pozabila sem jima izročiti prospekte, lično natiskane na svilenem papirju, da bi si lahko začrtala kako novo potovanje v eksotične dežele. A v takih sta bolj doma kot jaz!

BROŠURA ZA BROŠURO

To mi pošiljajo v prevod: hvalisave proze o deželah, kjer so v zadnjih časih prišli na oblast novi aranžmaji. Znali so si izposlovati imenitno ter učinkovito reklamo, sedaj pa odpirajo razkošna letovišča. Le kaj bom kritična, saj je moja služba resna stvar! Niti se ne čudim, ko mlajše sodelavke opazujejo moje zmrdovanje, ko jih moram brati in prevajati, puhlice o obljubljenih vladah in deželah, o katerih v resnih časnikih govorijo vse kaj drugega kot pohvalno. Pravim si in dopovedujem si, da so etične resnice daleč od vsakdanjih poslovanj in sem se itak z njimi ukvarjala tako dolgo, da sem skoraj poginila. Bresti tudi s prezirom skozi “dolino solz”, se naučiš, ko te prvič prevara domači ali tuji prijatelj. V bistvu sem srečna, ker imam nekaj prijateljev, ki niso prevaranti. Ne upam se jim potožiti, kako puhla mentaliteta prevladuje v svetu, ki ga poznam dodobra zdaj, ko lahko po njem pohajam, kakor se mi ljubi, a ker so starejši od mene, vedo še bolje od mene, da se od površnosti živi, od globočin duše pa životari. Gizela bi mi ob takih mislih takoj odločno povedala, da sem tako črnogleda, ker nisem nikoli rodila, gojila otroke in doživela nezvestega moža! Gizela je moja zlata prijateljica, ki obvladuje svojo bujno vsakdanjost s poetičnimi omamami, na kar je celo ponosna. Njej podobni ji dajo prav, njena hči pa vendarle zaupa meni! Kadar zmaguje na napor-nih tekmah, takrat sva največji prijateljici.

In prav ta zaresna športna dejavnost Gizeli ni po volji. Žlobudra, da bo njena hči preveč krepka na pogled, da bo mišičasta kot kakšen starejši dedec, namesto da bi s sanjavimi očmi, nežnimi rokami ter prosojno postavo - našla... “Le kaj naj bi našla?” jo vprašam. “Naj se zanese na take, kot je bil tvoj mož?” Gizela zavzdihne in mi daje vsakič prav. Angelika pa prinaša velike pokale v svojo omaro: bronaste, srebrne in celo zlate medalje pa obeša nad posteljo. Nobenih zvezdnikov, nobenih stripov, samo šola in šport! Zakaj so najbolj neresne matere nagrajene s takimi pravljicami, medtem ko se cankarjansko žrtvujoče pritožujejo, da jih nihče ne uboga, da vse nori na motorjih in po diskotekah? Mar nisem vplivala, ne da bi hotela? Mar ne spadam v galerijo komično odraslih oseb, ki znajo živeti na robu in jim imenitneži rečejo “skromneži”? Mar ne živi v takem stanju polovica evropskih intelektualcev in se večkrat preseljujejo, kakor Kundera, na primer, v Pariz, da bi se otrsli “neznosne lahкости bivanja”? Zlobneži bi lahko oporekali, da je tako stanje posledica nerodnosti, neinteligence, nepraktičnosti, neprilagodljivosti itd.

Zdaj pa je dovolj mrakobnih misli! Na brzec grem, neki poslovneži rabijo spremstvo, kar pač odlično plačajo. Vedno zahtevajo take, kot sem jaz: poliglote s prijaznim nasmeškom.

Seveda jim takoj na postaji razdelim brošuro o vsebini konference, srečanja, takozvanih argumentih za specifične dogovore, kar sem sproti prevedla, pretipkala in tiskala. Ob takih obveznostih mi je zadnja misel zašla na slastno intelektualno pisanje, ki bi ga ob tem času lahko opravljala pri časopisu. Romantika! Filmske sanje! Ozaveščenost prisotnosti bivanja je nekaj drugega!

KOZARČKI IN SPLETKE

Utrujena od več kot osemindeseturnega prevajanja, vsklajevanja, družabljenja in potovanja, sedim v starem naslanjaču ter prebiram zadnje slovenske romane. So kot otoki v poplavi novih italijanskih, ruskih in drugih proz, ki jih v zadnjih letih pišejo vehementni književniki s smislom za moderno eksotiko! Zame ne velja, da bi me pomirili fabulistični dogadljaji, še manj zagonetke iz preteklosti. Ne prenesem razvlečenih zgodb, zato pa sem bolešno radovedna,

kaj napišeta v svojih dnevnikih Pahor ali Rebula. Saj, navezana sem na to zalivsko mesto, na stare zgodbe z Rusega mosta, na legendarno svobodnjaštvo, ki so ga uvedle v slovenske kroge pripovednice okrog nekdanje Slovenke in Ženskega sveta. Zakaj ni plodoviti pisatelj France Bevk kaj bolje opisal zgodbe iz tržaškega življenja, in zakaj smo morali čakati na slavne življenjepise doktorja Sardoča ter na nekatere drame profesorja Tavčarja, da je bil obelodanjen pozitiven slovenski element? Ne gre za to, da bi iskala kot pubertetnica nekega romantičnega junaka, a nekaj lepega iščem vsaj v knjigah. In sem spet zaželena, saj je moje mirno branje prekinila Gizela.

Sede nasproti meni in si ogleduje knjige.

“Vidiš, da sva si različni! Ti prebiraš belogardiste, jaz pa že dolga leta nisem imela potrpljenja, da bi prebrala kaj več kot kak časopis!”

“Saj so v skoraj vsakem časniku objavljene novele, povesti in dolgi romani v nadaljevanju.”

“No, ja, enkrat je imel Primorski celo serijo poezij, in tisto sem brala, a pozabila. Mene izrazito zanima moda, sodobni čas, filmi, lepe slike in tudi posvetni škandali. To me zabava.”

“Najprej mi povej, zakaj naj bi bila Pahor in Rebula belogardista! Tako neumnih sodb namreč v javnosti ne smeš izreči, ker bi se ti vse smejalo!”

“Vsi vedo, da sta obogatela s CIA!”

“Gizela zlata, odkod tebi take neumnosti?”

“To govorijo vsi: v gledališču, na cesti in tudi moj mož zna, da je bil Kocbek izdajalec partizanov in so dobili vsi tri veliko denarja od Amerike. Čudno, da tebi, ki si vedno v svetovljanskih krogih, tega nihče ni povedal!”

Hotela sem ji reči “da njen podpes” ni noben strokovnjak za književno politiko, a me je njena varijanta čudne zgodbe na lepem zanimala.

“Ma ti veš,” sem zavila nekoliko po tržaško, “da je Pahor edini, ki opisuje do podrobnosti nacistične zločince, da je Rebula odkril nešteto slovenskih zgodb iz srednjega veka ter renesanse, da je vsa slovenska književnost v njunih dnevnikih prikazana kot del sveta in ne mizerne periferije?”

“Apunto, to sem hotela reči, da ti ljudje sploh niso pisatelji, ampak ekstremni nacionalisti!”

“Kdaj si ti zadnjič brala Franceta Prešerna? Ta je namreč bil “leglo” slovenskega nacionalizma!”

“Prešeren? Ki je napisal Zdravljico? Kako se motiš! In še tako učena, ki si!”

“Pa saj nisi prebrala niti ene strani Pahorjevega dnevnika, kjer razlaga razlike med narodnostjo in nacionalizmom!”

“Si zmešana, da bom jaz zdaj, ko imam toliko skrbi, šla brat filozofske traktate! Tiste afne, ki jih vsi častijo, ker so dale otroke v slovensko šolo, ne znajo niti tega, da eksistira slovenski Rai Trst A in imajo v naših krogih vso podporo, jaz pa, ki sem Slovenka, me odrivajo, ker imam naročnino na Primorski dnevnik!”

“Prav zato, ker dnevnik redno bereš, bi ne smela govoriti takih abotnosti o naših pisateljih!”

“Jaz imam lahko moje gušte in mojo klapo!”

“Jaz pa svoje mnenje! Rada prebiram živahne dnevnike v knjigi! Pa to so lahko dnevniki slovenskih režiserjev, pisateljev ali pesnikov!”

“Ma se ti ne zdi, da so ti naši frajerji malo skregani?”

“Vse, kar je živega, se tu in tam malo skregala!” hočem imeti mir pred kočljivimi pogovori.

Pomolčiva, srebava čajček, moja resnost pa je kljub vsemu neomajna.

Pri sebi se zbojim hude misli, da je namreč Gizela kot človek mnogo znosnejša in inteligentnejša, kadar pije ali pa je vsaj malo vinjena. Takrat ima v načrtih ali nagnjenih avanture, kar jo osrečuje in osmišlja. To je pač bogvekatero dedno znamenje iz prapiratskih časov tega mesta, v katerem sva obedve zrasli.

“Pravzaprav mi je rekel neki časnikar, ki je zelo ugleden, da so te zaprosili, če bi napisala nekakšen dnevnik iz tvojih vojnoporočevalskih izkušenj, a da si kratkomalo odklonila. Zakaj dovoljuješ, da tiskajo take dolgočasne knjige, kot so tile primerki,” pri čemer je zaničljivo pokazala na moje dragotine, “in ne dovoliš, da bi ti plačali nekaj, kar bi bralo mlado in staro?”

Lahko bi si bila predstavljala, da je imela Gizela nekakšen opravek z literaturo samo v tem življenjskem trenutku, ko so jo za nekaj takega nagovorili.

“Si pravkar rekla, da imaš tvoje gušte in tvojo klapo, no, tudi jaz imam neko klapo, ki ni tvoji podobna, a ljubi literaturo, zlasti pesništvo! In sedaj smo tam! Kako sva si različni!”

Nič ni pomagalo, da sem bila zgrožena, zaskrbljena, skorajda obupana, ko pa je Gizela napravila tak izraz na obrazu, da sva prasnili obedve v prisrčni smeh.

“Veš kaj, tebi bolj verjamem kot Brikiju, ki ni bil nikoli preveč resen človek, tista njegova gospa pa je, kot dobro vem, prijateljica zapeljivke mojega moža! Zanalašč bom postavila v mojo biblioteko na vidno mesto prav te Pahorjeve in Rebulove knjige. Brala jih bom in ti bom povedala tudi obnovo!”

“No, Gizela, nikar ne pretiravajmo! Knjigo za knjigo tega ali onega avtorja ti lahko kadarkoli posodim, to veš, ker sem ti jih dolžna že od tistega dne, ko sem bila na cesti prav po zaslugi furbastega Brikija!”

“Se ti zdi vredno to omenjati, ko pa čas tako

hitro teče, da sem jaz na vse pozabila! Saj si dobro inštruirala našo deco!”

“Tisti kozarček je vreden več kot nekaj mojih plač! Nekako se ti je posrečilo, da si mi olajšala težke trenutke!”

“Ti, jaz sem medtem pila iz toliko glažev, da mi boš ta kozarec sedaj pokazala!”

“Tako je!”

Odprla sem premakljiva vratca zidne omare in Gizela se je takoj spomnila, kako nama je pred leti bežno srečanje spleto skupno pot.

(dalje)

Vladimir Kos

Hortenzija v samiji

*Ob gorski poti hišica razpada.
Tečaji še drže, a streha mre.
In veter upa, da si pot utre
po špranjah šip do skrinje v plesni žada.*

*Za žarke ni problema; k skrinji grejo,
a pisemca na njej nečitajo.
Oči se lune ga dotikajo,
nobeno noč za tajno v njej ne vejo.*

*Hortenzija ob hišici pa čaka;
ji je poletje kaj zaupalo?
Skrivnosti vso zemljo prepletajo
in svod nad hišico zaplaka.*

*A krt pod hišico je zadovoljen:
nihče ne moti ga, ko gre na lov.
In letos je pod streho troje sov.
Iz vrta vodi mišja pot na polje.*

*Zemlje skrivnostna ura tikitaka,
od nas drugačno nosi v sebi vzmet.
Hortenzija spet letos tiho čaka.
Smehlja se, ker sem vzela ji en sam cvet.*

Od dežja namočena popevka

*Čuj,
vsako leto
štiritisoči del svetovnega oceana
izhlapi,
postane dež,
da vsak od nas bi imel dovolj vode,
ko ga žeja zaboli.*

*Nič več ne bom mrmral
čez sivo nebo:
po mnogih tirih tovari
k zemlji dež,
in vozni red ugibati ni lahko.
Zamude so -
morda so še kaj več.*

*Hvaležen sem
za vsak kozarec vode.
In če ga v Stvarnikovo slavo komu dam,
“me čaka nekaj lepega”
peti smem.
Umetnik isti je -
srcu in vodam.*

Peter Merkuš

Iz spominov na starše

(XXXIV.)

Po tolikih letih strahu smo končno smeli upati, da nas Italija ne bo več tlačila in poniževala. To je bil prvi, globoki občutek, ki se me je takrat polastil. Saj je stala za nami velika Rusija oziroma Sovjetska zveza!

Oče je tiste dni bil doma, tako da je doživel 1. in 2. maj v drugem predelu mesta, ločeno od nas. A kot je razvidno iz njegovih tedanjih beležk, je tudi on zelo intenzivno doživljal takratno dogajanje. Od raznovrstnega orožja, ki se je takrat oglašalo, se mu je zdela še posebno nadležna baterija štirih topov sredi pobočja ob ladjedelnici Sv. Roka, ki jo je utegnil videti iz domače 'opazovalnice'.

Ker zaradi neprestanega streljanja topov pri Sv. Roku do pol treh ni mogel zaspati, so ga v sredo, 2. maja, ob pol devetih privabili k oknu čudni glasovi s ceste. Po pločniku na nasprotni strani, pred hišo št. 15, so v dolgi vrsti hodili nepoznani vojaki s čepico srbskega ali morda tudi nemškega videza, oboroženi do zob. Eden, s pištolo v roki, mu po hrvaško zakriči, naj se zaprejo vsa okna. Čez čas pa gre oče v vežo naše hiše in vidi, da je kolona vojakov šla doli po stezi nasproti naši hiši. Tudi drugi stanovalci so prišli v vežo in skupaj z očetom so previdno stopili na pločnik in vprašali vojaka, ali so titovci, ker so imeli na čepici rdečo zvezdo. Odgovor je bil pritrdilen. Med njimi je oče videl tudi žensko s pištolo v roki, ki si je med hojo nekaj popevala, čeprav je bilo vseprek slišati streljanje. Z balkona na nasprotni

Ulica Locchi. Vila, ki je 17. februarja bila popolnoma uničena.

Ulica Locchi. Pred našo stanovanjsko hišo parkira majhen kamion. Na levi razvaline "hiše Diminijevih".

strani ceste so streljali proti tovarni motorjev, kamor se je bilo zateklo nekaj Nemcev. Streljali so z mitraljezom, ki so ga prej nesli tja, h gospe Buich, partizani.

Neki tank, ki ga sicer oče ni videl, je streljal iz Ulice Tagliapietra proti silosu. Ob treh popoldne se je streljanje poleglo. Partizani so se približali luki in v štirih naskočili bunker, kot je imel oče priložnost videti in zabeležiti. Nemci so nad obojnimi vrati dvignili zastavo Rdečega križa in se vdali.

Misel na sorodnike ga je gnjavila, tako da se je popoldne odpravil k sestri Piji na Ulici Belpoggio, kjer so sicer bili vsi trudni, a zdravi. Misleč, da je Pavle še v bolnici, se je namenil k njemu, a ko je prišel do Borznega trga, se mu situacija ni zdela varna: na Korzu ni bilo nikogar, le tu pa tam so za kakim vogalom stali partizani z naperjenim orožjem. Nemci so se zatekli v Banco di Roma (Rimsko banko). Z gradu je bilo slišati streljanje topov in mitraljez, podobno je odmevalo od Kanala in s trga Garibaldi. Ker je imel pred seboj še dober del poti v kar se da težkih pogojih, je uvidel, da je bolje, če se vrne domov.

Kasarne (na ulici Italo Balbo in druge), ki so jih po odhodu Nemcev zasedli Italijani (finančni stražniki, policija, nekdanji 'republikanski' vojaki, ki pa so zdaj nosili okoli roke trak z napisom CLN - Co-

Fotografija z ruševin omenjene vile proti staremu pristanišču. Na sredi je videti bunker, kjer so se Nemci predali partizanom.

mitato di liberazione nazionale), so bile zdaj v rokah Titovih partizanov.

Od nedelje zvečer oče ni mogel poslušati radia zaradi prekinjenega električnega toka. Pozno popoldne so spet začeli streljati kanoni in mitraljeze od sv. Roka.

Nekateri sostanovalci so se zgražali nad dogajanjem. Oče je zapisal, da je videl eno jugoslovansko zastavo z rdečo zvezdo ter več rdečih.

Skrb za Pavleta in zame mu ni dala miru. Tako je pod večer, med 19. in 21. uro, skušal priti do none. Dospel je v bolnico, kjer so mu sporočili, da jo je Pavle že zapustil. Med potjo po Ulici Vasari in Trgu Garibaldi je ugotovil, da spopadov še vedno ni bilo konec. Po mestu so krožili gasilci, jugoslovanski, a tudi novozelandski tanki, ki so pravkar prišli v mesto z barkovljanskega konca, ter motorizirani vojaki. S streh in z oken so streljali posamični fašisti; nove rdeče zvezde, kakšna oborožena ženska. Pravi pekel, ki mu ni dovoljeval, da bi nadaljeval pot. Kar

Trg Carlo Alberto. Levo: "Hiša Tajnškovih", ki je zgorela do tal. Desno: ruševine "hiše Sabbatinijevih".

trikrat se je moral zateči v kako vežo, tako da se je nazadnje vrnil domov.

Po londonskem radiu, ki ga je poslušal, kadar se je le dalo, je ob 14.30 tudi on slišal sporočilo, da je Titova vojska zasedla Trst, Gorico in Tržič, kjer se je srečala z VIII. Armado. Njegov znanec, gospod Tommasini, pa mu je povedal, da je italijanski ministerski predsednik Bonomi izjavil, da gre tolmačiti zasedbo Trsta s Titove strani kot sodelovanje z zavezniškimi silami.

Če primerjam očetove beležke s svojimi, prekipevajočimi od navdušenja nad novo situacijo, ugotavljam, da je on veliko bolj trezno in umerjeno presodil osvoboditev. Medtem ko je moja edina politična izkušnja bila 'sijajni' režim velikega dučēja, je oče kot vojak doživel prvo svetovno vojno in zatem še ves povojni čas z neizbežnimi političnimi prhami. Zaupal je italijanski propagandi in izjavi generala Petitti di Roreto, ko je zatrjeval: "Slovenci! Italija, velika država svobode, vam bo dala iste pravice kakor drugim svojim državljanom. Dala vam bo šole v vašem jeziku, še več kakor vam jih je dala Avstrija" in tako dalje. A še nista pretekli dve leti od te izjave, ko je moral oče nemočno prisostvovati požigu

Narodnega doma. Kaj mu je preostajalo drugega kot molčati in prepustiti svoji notranjosti ter zbranosti lastnih mislih to, kar je doživljal. Ne čudim se, da ni ob osvoboditvi po drugi svetovni vojni dal duška svojim čustvom, da se je izražal zelo previdno in da se je pravzaprav še vedno bal. V njegovih beležkah ni niti v oklepaju kaka pripomba veselja.

Medtem ko s Pavletom nekaj dni nisva šla iz hiše, je očetu 3. maja le uspelo priti do none, da smo se končno spet videli in se po dveh mesecih skupaj vrnili peš domov. Med potjo sem videl kolone tankov in na sedanjem Trgu Papa Giovanni XXIII. angleške vojake z velikim topom ter nekaj jugoslovanskih tankov.

Ko sem naslednjega dne pogledal iz naše 'opazovalnice', sem imel žalosten pogled na vse, kar je bilo na naši ulici uničenega. Vila, ki je včasih ponosno stala med vilo družine Rozzo in gospoda Girardellija, je enostavno izginila: na njenem mestu je zeval velik krater. Hiša, kjer je stanovala družina Dimini, je bila porušena, tista, v kateri je stanovala mamina prijateljica Anči Noeth-Sabbatini, tudi porušena. Na hiši, v kateri je stanovala družina Tajnšek, je bilo jasno videti sledove strašnega požara, ki jo je prizadel. Hudo poškodovana je bila hiša, v kateri je stanoval tovariš iz otroških let Premuda, istotako hiša, kjer je stanoval drugi prijatelj, Meak... in tako dalje. Vsi ti znanci in prijatelji so zdaj stanovali bogve kje, zato ni čudno, da naslednjega dne nisem nikogar srečal, ko sem obhodil svojo mestno četrt z namenom, da dobim kakega soigralca na ščinke [frnikole].

Doma je bilo dela na pretek. Treba je bilo čistiti in popravljati, kar mi je znova dalo priložnost občudovati očeta, kako si je znal pri tem pomagati kljub pomanjkanju primernih sredstev.

Takrat sem opustil pisanje beležk, ker bi moral preveč pisati, če bi hotel zabeležiti samo najvažnejše dogajanje. Kar se je bilo zgodilo med vojno, je bilo seveda življenjske važnosti, vendar ni bilo toliko odvisno od nas, od posameznika, kolikor od nepredvidljive usode; četudi je bilo življenje težko, je bilo kljub vsemu enostavno, tako da je bilo dovolj časa za premislek in pisanje.

S koncem vojne pa so se razmere popolnoma spremenile. Ni bilo več okolje tisto, ki je vsiljevalo določen način življenja. Zdaj si je moral vsak posameznik postaviti cilje in odločiti, grobo rečeno, kam gre. Za beležke ni bilo več ne pravega razpoloženja ne časa. Nekatere dogodke, o katerih menim, da bi se splačalo pripovedovati, imam vendarle še živo v spominu in upam, da mi jih bo uspelo obuditi v prihodnjih spominih na očeta.

Anica Perpar

Mož s torbo

*Živel je mož. Imel je torbo,
svinjsko usnje, star model,
hodil je po trdih cestah
mož, ki torbo je imel.*

*V torbi stari, v star papir,
v časopis preteklih dni
nosil je srce zavito,
svoje, ki več bilo ni.*

*Ko se je ustavil truden
sredi hoje iz dneva v dan,
vzel je nož in si odrezal
kos srca in košček sanj.*

*Tudi med potjo je žvečil
trde žile in meso,
žile bele, rdeče vlakno,
svoje ga srca telo.*

*Ko mu zmanjkalo je hrane,
ko pojedel je prav vse,
kamen s prašne ceste vzame,
ga zavije kot srce.*

*Hodil mož popotni s torbo,
svinjsko usnje, star model,
novo težo dalje nosil
kot bi spet srce imel.*

*Toda lakota je huda
stiskala mu prsni koš,
mu jemala sapo kratko,
da težko je hodil mož.*

*Torba stara vedno težja,
kamen, skala do neba,
torba stara je ostala,
ni na svetu več moža.*

Pošteni rodoljubi, hrabri fantje (I. del)

Stanislav Simčič

Ureja Ivo Jevnikar

Nekdanji padalec iz skupine SOE Stanislav Simčič iz Bilj (letnik 1916) je že večkrat prispeval dragocene spominske članke za to rubriko. Omenil bi predvsem daljša zapisa **Kdo so to bili slovenski padalci iz Afrike?**, ki ga je kmalu po rojstvu tega niza oblikoval z zdaj že pokojnim soborcem in prijateljem Cvetkom Šuligojem (Mladika 1995, št. 5-6), in pa osebno pričevanje **Spomini nekdanjega padalca** (Mladika 1998, št. 4, 5-6 in 7).

Zdaj pa začnemo z veseljem objavljati sestavek, ki mi ga je poslal 4. februarja letos, da bi obnovil pomembnejše podatke iz junaške in tragične zgodbe primorskih padalcev.

Ivo Jevnikar

O padalcih, ki so jih britanski zavezniki med vojno pošiljali v pomoč narodnoosvobodilni vojski, se je že mnogo pisalo. Malo manj pa o njihovih doživljajih in bojih.

Takoj na začetku bi hotel pripomniti, da so bili pošteni rodoljubi, hrabri, neustrašni fantje, večinoma sicer neuki, preprosti sinovi slovenskega naroda, ki je skoraj četrt stoletja trpel pod fašistično peto. Res neuki, a bistrourni. V kratkem času urjenja so se mnogočesa naučili. Gnala pa jih je želja po domu, želja po svobodi in mirnem življenju. Med njimi ni bilo avanturistov, vsi so bili predani eni sami želji: vrniti se čim prej domov v mirno življenje, med svoje.

V GARDNEM BATALJONU

A pojdemo od začetka! Jeseni 1941 smo bili že udomačeni v Gardnem bataljonu. Razvrščeni smo bili v štiri čete, ob tem je bil štab bataljona in vse, kar taki enoti pripada. Sestavljali smo jo pretežno primorski Slovenci in Hrvati, nekdanji vojni ujetniki, a sedaj srečni jugoslovanski državljani in vojaki.

Po številu je bil bataljon šibek, saj nas je bilo vseh skupaj komaj za dobro četo v vojni formaciji. Častniški kader pa je bil bolj izpopolnjen. Ne vem, od kod je bilo toliko častnikov. Živeli smo "kasarniško" in vse je teklo po vsakdanjem redu.

V mesecu decembru 1941 je prišel ukaz iz Štaba jugoslavenskih trup na Srednjem Istoku

(tako se je imenovalo poveljstvo), naj se vsi častniki javijo poveljniku generalu Mirkoviću. Ta jih je nagovarjal in rotil, naj se prijavijo za odhod v okupirano domovino v pomoč "hrabremu" heroju Mihailoviću, ki se bori za svobodo ter lovi okupatorje po vsej Jugoslaviji z zelo razširjeno gverilo.

Primorski prostovoljci v taborišču Agami pri Aleksandriji (Egipt) avgusta 1941. V prvi vrsti sedijo od leve: poznejša padalca skupine SOE, živeči Ivo Božič z Mosta na Soči in po vojni umorjeni Marjan Fegec iz Trsta (s harmoniko), Jože Brešan iz Tolmina. V drugi vrsti od leve: Dominik Domevšček iz Rablja (Trbiž), Miro Humar iz Solkana, kapetan Tošković iz Črne Gore, neznani jugoslovanski mobiliziranec iz Egipta in Velimir Lazarevič, ki je tudi bil na tečaju SOE v Hajfi in je vojna ter prva povojna leta preživel. V tretji vrsti od leve: Dominik Pahor iz Hrvatina, neznanec, Anton Kvaranta iz Istre, Ulrik Černe iz Trsta in neznanec. (Sliko in podatke je posredoval Ivo Božič.)

Pevci druge čete v taborišču Agami pri Aleksandriji avgusta 1941. Od leve: Rudolf Klinec iz Medane, Jože Brešan iz Tolmina, Jože Škapin iz Vrabc (padel v borbi), Vlado Peric s Krasa, zakrit v ozadju poznejši padalec skupine SOE Ivo Božič z Mosta na Soči, Božo Klanjšček iz Števerjana, spredaj Valentin Boštjančič iz Pivke, Karlo Skok iz Kačič, Drago Cergolj iz Vrhpolj pri Sežani, Radko Prinčič iz Kozane v Brdih, zadaj pa Mirko Sever z Brežca pri Podgorju. (Sliko in podatke je posredoval Ivo Božič.)

Vsi častniki so modro molčali, prijavil se ni nihče. General jih je razočaran odslovil. Po nekaj dneh je podoben ukaz vabil k omenjenemu generalu podčastnike. Ker sem bil tudi jaz podčastnik, s činom narednika, sem moral z njimi. Zopet je imel Mirković ognjevit govor, v katerem je poudarjal, kako nam rodoljubje veleva, da gremo v domovino na pomoč gverilcem, in podobno.

Prijavili so se dobesedno vsi. Naravno, da se nisem mogel izogniti prijavi, a bil sem med zadnjimi. Ni minil teden, in že so nas odbrali kakih 30. Med nami sta bila tudi dva častnika, in sicer Borivoj Simović (generalov sin) in neki Črnogorec, Kankaraž. Slovencev nas je bila deseterica, vsi Primorci razen Gorenjca Antona Zupana. Vseh imen ne bom navajal, saj so bila že mnogokrat zapisana. Po nekaj dnevih smo prejeli ukaz, naj odidemo v Palestino, na urjenje v mesto Hajfo.

MOUNT CARMEL

Odpotovali smo z vlakom prek Izmailije, Gaze in Tel Aviva do Hajfe. Tam nas je pričakal britanski častnik, kateremu se je nategnil obraz, ko je videl, da smo sami podčastniki, on pa je bil obveščen, da pridejo "Yugoslav Officers". Pa še skoraj brez prtljage smo bili.

Odvedel nas je na bližnji Mount Carmel, goro nad Hajfo, kjer je bil v ograjenem prostoru Special Training Center 102. Tam so bile barake in v eni izmed njih smo se razmestili.

Tečaj naj bi trajal tri mesece, sledil naj bi odhod v boj v Jugoslavijo k četnikom Draže Mihailovića. Trening je res trajal tri mesece, bil pa je trd in oster, včasih pravi "dril". Vsi smo se učili radiotelefografije, vsaj začetniško, potem pa so nas razdelili na prave radiotelegrafiste in na bojevnike ("fighters"). Spadal sem v drugo kategorijo. Urili so nas britanski častniki, specialisti za gverilo in sabotažo, vsi že bolj priletni, a zelo sposobni in metodični.

Po treh mesecih smo bili že pravi "gangsterji", čeprav še nepreizkušeni. Čakali smo na odhod, in res so nekateri že izginjali brez slovesa. Vedeli smo, da so odšli v domovino. Izmed nas Slovencev ni odšel nihče.

Radiotelegrafist Ivo Božič je med brskanjem po radiu odkril radijsko postajo Tbilisi, ki je oddajala Radio svobodno Jugoslavijo. Ko smo poslušali te oddaje, smo zvedeli, da se v Jugoslaviji ne borijo izključno četniki, temveč tudi drugi gverilci, imenovani partizani, ki so mnogo bolj razširjeni pa tudi bolj odločni in hrabri. Te oddaje smo poslušali vsak dan in tako zvedeli marsikaj, kar nam prej ni bilo poznano. Odločili smo se, da je naše mesto v Sloveniji.

Tako smo zahtevali "raport" s poveljstvom tečaja. Tam smo izjavili, da smo pripravljene vsak čas oditi v domovino, a izključno v Slovenijo. Zakaj, nismo povedali. Britanci so to vzeli na znanje. Niso nas pošiljali v misije in urili smo se naprej. Slednjič so nas poslali na padalski tečaj v mesto Suez pri istoimenskem prekopu. Tudi ta tečaj je bil težak in naporen. Dovršili smo ga vsi. Po šestih skokih smo ga končali in poslali so nas nazaj v Hajfo.

(se nadaljuje)

Od leve podnarednik Vuksan iz 4. čete gardnega bataljona in avtor Stanislav Simčič leta 1941 v Egiptu.

Med nebom in zemljo - dve novi produkciji Slovenskega stalnega gledališča

Letos poteka sto let od rojstva pesnika, ki je tako v svojem ožjem (Kras, Trst in primorsko zaledje) kot v širšem, vseslovenskem prostoru najprej s svojimi impresionističnimi pesmimi, ekspresionističnim krikom protesta, potem pa s konstruktivističnimi pogledi na novo poezijo in na vrednostni sistem idej, ki jo poraja in ki iz nje izhaja, nenazadnje pa s svojimi razmišljanji o ideologijah in totalitarizmu, o propadajoči Evropi, o Trstu kot emblemu vase zapirajočega se in zato zatohlega prostora, zapustil očitno neizbrisno sled - Srečko Kosovel. Zato je bila zamisel, da se temu umetniku besede poklonimo na skupni Prešernovi proslavi v Trstu, Gorici, Trziču in Čedadu, povsem umestna in utemeljena. Tako sta si avtorja scenarija, Miran Košuta in Marko Sosič, gledališki kons, kot sta ga označila, z naslovom *Kjer se ljubezen izliva v sinje nebo* zamislila kot izbor Kosovelovih poezij, pisem, pesmi v prozi, odlomkov iz dnevnika in predavanj, ta pesnikova "gledališka izpoved" pa se je udejanjala predvsem preko dialoga s samim seboj. Kosovel je namreč zaživel v prikazu lastne "dvojnosti", dvojne podobe: njegov intimnejši, nežnejši, gotovo tudi ženski del je zaživel v interpretaciji Lidije Kozlovičeve, ki je s kreacijo tega lika nedvomno potrdila vse svoje igralske sposobnosti. Kosovelov "moški glas", glas javnih nastopov, proglaševanj pa je dosledno upodobil Aleš Valič. Zaživeli sta tako dve niansi, dva obraza istega pesnika, vsak s svojo specifično pesnikovo dimenzijo in čustvenim stanjem. Ob pesniku sta avtorja postavila štiri ženske like: Mirjam (interpretacija Nikle Petruške Panizon), torej ženskost v vsej svoji emblematičnosti, sestro Karmelo (Mojca Šiškovič), ki je kot pianistka predvsem vez s svetom glasbe, ter pevki (sopranistko Matejko Bukavec ter jazz pevko Kristino Oberžan), ki sta v različnih glasbenih stilih upodobili Kosovelove pesmi. Socialno-politično dimenzijo Kosovelove pes-

niške izpovedi je poudarjala podoba ogrožene sloja, ki se je konkretizirala v liku berača (Aleš Kolar). Vodilna nit, ki se je prepletala skozi zelo različne odlomke, je nedvomno Kosovelova ljubezen in volja do življenja, ki sta ju scenarista bržčas izbrala za ključ do njegovega tako raznovrstnega ustvarjalnega opusa. Pri tem sta v izboru odlomkov izpostavila Kosovelovo bivanjsko problematiko (slutnja smrti, brezizhodnost, stiska in strah), njegov družbeni angažma, ki se kaže predvsem kot odnos do propadajočega evropskega družbenega reda in upanje v nov svet, ter ljubezen kot (moško in žensko) neminljivo slo. Gledališka izpoved je zaživela na posebno učinkovito zasnovani poetični sceni, kjer se pogled na tirnice vlaka prepleta s sinjino neba: tja zahrepeni srce, v belini pa je tudi prostor Kosovelove podobe smrti.

Scenarij je vseskozi iskal možnosti neke uravnovešenosti med Kosovelovo nežno čustvenostjo, ki ga je tudi kot pesnika določala v najrazličnejših tematskih otenkih, in ostro neposrednostjo njegove misli, ki jo bolj opazamo v njegovih proznih sestavkih, kar mu je v precejšnji meri tudi uspelo. Nekateri izbrani odlomki (verjetno iz predavanj oz. njegove beležke) so občinstvo presenečali in nagovorili zaradi svoje boleče aktualnosti, po drugi strani pa tak

Gledališka predstava, posvečena Kosovelu (foto KROMA).

Avdienci, enodejanka Václava Havla (foto KROMA).

izbor prav gotovo zastavlja vprašanje aktualizacije določenega besedila v popolnoma drugačnem kontekstu, vprašanje, ki ga pa ne nameravamo razvijati. Ob gledanju predstave, ki ji je v Trstu sledilo res veliko občinstva, smo imeli tudi vtis, da se je režiser predstave Marko Sosič ob spoštovanju scenarija v določenem smislu odpovedal izrazitejšim režijskim posegom, tako da je bila sicer globalno dobra uprizoritev tega gledališkega konsa mestoma nekoliko statična. Kostume si je zamislila Liana Drašček, songe je aranžiral Marjan Mlakar, lektorsko delo je opravil Jože Faganel. Ob stoletnici Kosovelovega rojstva in v okviru neštetihih prireditvev je predstava izvenela kot domiseln poklon tržaških ustvarjalcev pesniku Krasa.

V začetku marca pa je SSG svojo publiko spet povabilo na srečanje s pomembnim srednjeevropskim avtorjem, Václavom Havlom, ki ga je v dveh enodejankah - Avdienci in Protestu - nedvomno nagovoril.

Václava Havla, zdaj že skoraj legendarnega oporečnika tedaj še češkoslovaškega Državlanskega foruma, ki je ob zlomu komunizma postal predsednik države, "danes mnogi vidijo kot državniškega modrijana masarykovske provenience, drugi kot premočrtnega bojvnik zoper totalitarizem, tretji kot tolerantnega premišljevalca "nočne more postkomunizma", kakor nekje našo čudno dobo sam imenuje; a tudi oni, ki ga vidijo v vzajemnosti vseh teh njegovih opravil in poslanstev, pozabljajo na njegovo umetnost, na njegove drame, eseje in epistole", da si izposodimo posrečeno oznako Jaroslava Skrušnja. In dejansko nas uprizorjeni enodejanki, ki spadata med uspešnejše in na odrskih

deskah evropskih gledališč najbolj pogosto uprizorjene Havlove tekste, presenečajo z vsebino, ki bi jo površni poznavalec Havlu le težko pripisal. V Avdienci (1975) in Protestu (1978), v t.i. "vanekovskih enodejankah", zadobiva tema o malem človeku (Vaneku) in sistemu-oblasti novo podobo in zapletenejše dimenzije, tudi z vlogo jezika in besede kot (poslednjega?) sredstva za iskanje individualne svobode.

V Avdienci, umetniško nedvomno bolj dovršeni enodejanki, srečamo pivovarniškega mojstra, Staneka. Med zaposlenimi v pivovarni ima disidenta, pisatelja gledaliških tekstov in politično nezanesljivega Vaneka, ki ga mora opazovati in poročati o njem. Tako pride na zamisel, da Vaneku, v zameno za redna poročila o samem sebi, izboljša delovne pogoje. V pivovarni sta delavec in intelektualec povezana, povezuje ju "politična usoda", ki jo seveda ne pleteta onadva, temveč drugi. Oba sta v podrejeni vlogi in v tem sta si enaka. Vanek potrebuje delo, Stanek potrebuje poročila o Vanekovem delovanju in razmišljanju. Njuno sobivanje pa je paradoksnost mogoče le, če disident pristane na sodelovanje z oblastjo. Toliko bolj, ker bodo tako pridobljene informacije koristile "višjemu" vohunu, ki mora pred še višjo oblastjo tudi opravičevati svoj status vohunčka. Havlov "disident" bo seveda ponudbo sprejel. Intektualec bo sodeloval z oblastjo.

Tudi osnovo Protesta predstavlja podobna situacija. Oba protagonista tu sicer nista v odprtem konfliktu, čeprav je Vanek disident, Stanek (imeni protagonistov sta isti!) pa se oblasti prilagaja in z njo sodeluje, kljub temu da razume disidentske pozicije. Neki mladi pesnik je v zaporu, treba mu je pomagati. Toda na tem

Prizor iz Protesta v režiji Dušana Mlakarja (foto KROMA).

mestu se protagonista razhajata: Vanek že zbira podpise za peticijo, ki bo mladega pesnika bržčas dokončno pokopala, saj ga bo uvrstila v družbo aktivnih disidentov. Stanek, čigar hči celo pričakuje Javurekovega otroka, pa peticije ne bi podpisal. V kritičnem soočanju dveh stališč je na prvi pogled avtorjeva simpatija na Vanekovi strani: Stanek se sicer v celoti ne identificira z Oblastjo, a je kljub temu njen del. S svojim podpisom se noče izpostavljati, ker v tem sistemu konec koncev dobro shaja. Mar ne bi torej skozi to svojo pozicijo lažje pomagal revežu v zaporu? Ko se na koncu izkaže, da je protest pravzaprav nepotreben, torej da je Stanekova pozicija na nek način upravičena in utemeljena in, nadalje, da disident spet ni tako čist, kot se na prvi pogled zdi, saj je nekoč v zaporu Oblasti povedal več, kot bi bilo potrebno, pa je meja med nekdanj tako jasno začrtanim dobrim in zlim zdaj zelo nejasna. Ali ta točno določljiva meja sploh obstaja? Ali smo mi tisti, ki jo lahko določamo? Avtor nam tu ponuja boleč izziv. V nekem svojem eseju pravi takole: "Človek je edina žival, ki reflektira samo sebe in kot tak je sposoben, da samega sebe "zapusti" z namenom, da bi pokazal na samega sebe." V tem lahko zaslutimo srčiko Havlovega dramatičnega hotenja. In prav v tem je Havel, ki je v resničnosti dejansko glasnik nekega disidentstva, resnično umetnik. Strasten glasnik svojega časa, svojega političnega *raison d'être* in vendar hkrati, kot umetnik, ker je pač umetnik, kritično opazovalen in neizprosni do sebe in svojih. Ločnica med smehom in trpkostjo je začrtana, s to mejo pa nam (in si) Havel kot avtor zastavlja tudi temeljno vprašanje: do kakšne mere je disidentstvo sploh še mogoče? Ali ni vprašanje posameznikovega boja z oblastjo, žal, prva, starodavna dilema človeka, ki je tudi sodobnemu svetu ni uspelo rešiti? Ali nismo vsi, vsak v svojem delokrogu, vselej prisiljeni v soočanje s tako ali drugačno oblastjo? In kakšni smo tedaj?

Tržaška uprizoritev Havlovih enodejank v režiji Dušana Mlakarja je bila heterogena. Vaneke je v obeh podal Rafael Vončina: včasih je bil intelektualistično krhel disident, spet drugič spogledljiv z "oblastjo". Njegov razmeroma malo obsežni tekstovni delež bi se občasno lahko oprl na izrazitejše elemente neverbalne govornice, ki so bili mestoma premalo opazni. Staneka

je v Avdienci upodobil Gregor Geč in pri tem (pre?)močno izpostavil grobost pijančevanja pivovarniškega mojstra. Bolj prepričljiv je bil v trenutkih človeške stiske. Poudariti pa je treba interpretacijsko dovršenost in igralsko briljanco Staneka v Protestu, ki ga je upodobil Vladimir Jurc. Njegova interpretacijsko prepričljiva in do potankosti niansirana izrazna moč pri oblikovanju tega lika ga uvršča v vrh sodobnih slovenskih igralcev.

Havlovi enodejanki sta vsebinsko zahtevni deli, ki sta verjetno primernejši za življenjsko zrelo publiko. Dokazali pa sta, da je tema, ki jo njun avtor načenja, žal, vselej aktualna in da je njun avtor v našem prostoru poveden tudi v globalizirajočem času evropske integracije.

Maja Lapornik

Vladimir Kos

Za pomlad z veliko črko

(V čast resničnemu pesniku G. M. Hopkinsu, ki je - kakor upam - po smrti 8. 6. 1889 v Dublinu ob Irskem morju šel v Nebesa)

*Zima v starem medicinskem plašču
je odšla. In sonce razvezuje
bel ovoj dreves in cvetnih čas,
trga ga z nemirne rečne struje.
Za pomlad.*

*Tisti, ki ostane rad Neviden,
strga vez, da se lahko obrnem
k soncu. List za listom polni vid
z zelenino. Za noči srebrne
spet sem mlad.*

*To je skript za čar spreobrnjenja.
V palmov list zaviti leži na skali.
Spet lahko se čudim pesmi pen,
komponirani na svežih valih
za Pomlad.*

Antena

TRINKOV KOLEDAR

Na sedežu Kulturnega društva Ivan Trinko v Čedadu, ki mu po smrti prof. Marina Vertovca predseduje časnikar Miha Obit, so 5. februarja predstavili Trinkov koledar za leto 2004. Na 230 straneh v njem sodeluje 40 piscev.

TRST OB MEJI

Na mednarodnem literarnem natečaju Trst ob meji je 7. februarja v Trstu prejel nagrado za poezijo italijanski pesnik Luciano Erba, nagrado za prozo pa bosanski pisatelj Predrag Matvejević. Posebno nagrado je za knjigo Tema na pomolu prejel tržaški pisatelj Dušan Jelinčič.

Dr. Bruno Hartman

4. 3. 2004 je bil na občnem zboru Slovenske matice razglašen za zaslužnega člana dr. Bruno Hartman, literarni zgodovinar, prevajalec in nekdanji ravnatelj Univerzitetne knjižnice v Mariboru.

KLUB TRŽAŠKIH SLOVENCEV

V Ljubljani so "priseljenci iz Trsta" ustanovili Klub tržaških Slovencev. Njegov predsednik je prof. Igor Škamperle, podpredsednika sta dr. Boris M. Gombač in Tatjana Dolhar, tajnica pa Ana Martelanc.

NADŠKOF RODE ODHAJA V VATIKAN

Kot je sam sporočil na tiskovni konferenci 11. februarja v Ljubljani, je bil ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode imenovan na prefekta Kongregacije ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega delovanja v Rimu. Papež ga je torej izbral za ožjega sodelavca v vodstvu Cerkve, visoko mesto v kuriji pa je tradicionalno povezano tudi s kardinalsko častjo. Nadškof Rode torej v kratkem odhaja iz Ljubljane, da bi zasedel najvišje mesto, ki ga je doslej dosegel kak Slovenec v katoliški Cerkvi.

ŽUPNIK JOŽE KUNČIČ 80-LETNIK

Župnik v Sv. Križu pri Trstu Jože Kunčič je 23. februarja obhajal 80-letnico. Rodil se je v Ilirski Bistrici, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1952 v Argentini. V Sv. Križu je nastopil leta 1959 kot župnikov pomočnik, naslednje leto je postal župnijski upravitelj, leta 1966 pa župnik. Življenje v župniji v zadnjem poldrugem stoletju in svoje delo je leta 2000 s sodelavci popisal v knjigah Ob 150-letnici župnije, 1847-1997 in Dodatek h knjigi Ob 150-letnici župnije, 1847-1997.

UMRL ČASNIKAR ŠTEFAN KALIŠNIK

Dne 3. marca je umrl nekdanji kulturni komentator in pisec odmevnih intervjujev v nekdanjem štirinajst dnevniku Naši razgledi (od 1965 do upokojitve 1993) Štefan Kališnik. Rodil se je 15. decembra 1929 v Godiču pri Kamniku. Napisal je tudi dramo in dvakrat prejel Tomšičevo nagrado za časnikarstvo.

Gostovanje iz Argentine

Gledališka skupina iz Slovenske vasi v Buenos Airesu je 31. januarja v Štandrežu pri Gorici začela z gostovanjem med rojaki v Sloveniji in zamejstvu. V režiji Martina Sušnika je v številnih krajih predstavila delo Alejandra Casona *Barka brez ribiča*. Mlade rojake je v Štandrežu pozdravil predsednik Zveze slovenske katoliške prosvete iz Gorice Damjan Paulin (levo spredaj).

Za gostovanje je poskrbelo društvo *Slovenija v svetu*. To je že pred meseci v posebni izdaji svojega glasila objavilo gradivo z 10. Tabora Slovencev po svetu, ki je bil 14. junija lani v Šentvidu pri Ljubljani.

UMRL GORIŠKI ODVETNIK**PETER SANZIN**

Tri mesece po hudem padcu je 5. marca umrl znani goriški odvetnik in nekdanji politik ter javni upravitelj dr. Peter Sanzin. Rodil se je sicer v Trstu 24. marca 1935 in tam tudi doštudiral, vendar se je nato preselil v Gorico in se polno vključil v tamkajšnje javno življenje. Do leta 1966 je bil ravnatelj Dijaškega doma. Odvetniški pisarni je imel v Gorici in Trziču. Do konca 70. let je bil med vodilnimi člani socialistične stranke PSI na Goriškem, občinski svetovalec v Gorici, predsednik upravnega odbora bolnišnice itd. Odgovorna mesta je imel tudi v Slovenski kulturno gospodarski zvezi in slovenskih ustanovah.

SLOVENSKA MATICA

Ob 140-letnici ustanovitve je slovenski predsednik Janez Drnovšek 4. februarja na Brdu izročil častni znak svobode vodstvu Slovenske matice. Ta kulturna in založniška ustanova je istega dne priredila akademijo v Ljubljani. Izdala je tudi jubilejni zbornik.

37. KRAŠKI PUST

Zaradi slabega vremena je bil šele 28. februarja na Opčinah pri Trstu 37. Kraški pust, še takrat pa je snežilo. Nastopilo je sedem vozov in šest pustnih skupin. Prvo mesto so odnesle združene vasi zgoniške občine z vozom Zgodovina se ponavlja. Na drugem mestu je bila Bazovica, na tretjem so bile Opčine. Med skupinami pustnih šem pa so prva tri mesta zasedli Prosek-Kontovel, Padriče-Gropada in Boljunec.

Italijanska taborišča

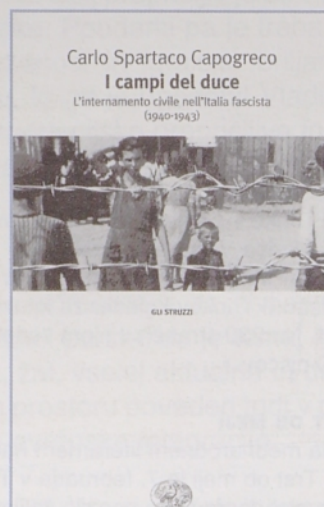
V ugledni in zelo razširjeni zbirki Gli struzzi turinske založbe Einaudi je konec januarja izšla nova knjiga o koncentracijskih taboriščih fašistične Italije, s tem pa v dobršni meri tudi o preganjanju Slovencev.

Gre za temeljno delo I campi del duce, L'internamento civile nell'Italia fascista, 1940-1943 (Dučejeva taborišča, Interniranje civilistov v fašistični Italiji 1940-1943), ki ga je napisal Carlo

Spartaco Capogreco. Avtor, rojen

leta 1955, je po poklicu sicer pediater, vendar je zadnja leta v celoti posvetil zgodovinskim raziskavam o fašističnem internacijskem sistemu, o čemer tudi predava na fakulteti za politične vede na Univerzi Kalabrije, predseduje pa še mednarodni ustanovi Ferramonti. Objavil je že knjigi Ferramonti, La vita e gli uomini del più grande campo d'internamento fascista 1940-1945 (Firence 1987) in Renicci, Un campo di concentramento in riva al Tevere (1998, ponatis Milan 2003) in vrsto razprav ter člankov.

Ta knjiga, ki šteje 320 strani priročne oblike, temelji na arhivskih virih in pričevanjih. Opisuje pa represivne metode fašističnega režima, različne vrste internacije, "zvrsti" domačih in tujih internirancev, življenje in razmere v taboriščih, a tudi pobude katoliških in judovskih ustanov ter Mednarodnega Rdečega križa za pomoč trpečim. Na več kot 100 straneh drobnega tiska nato sledi prava enciklopedija italijanskih taborišč s temeljnimi podatki.

UMRLA JE MICI MISCHKOT IZ UKEV

V torek, 10. februarja, so v Ukvah pokopali gospo Marijo Wudenig Mischkot, po domače Mici Tončnjo. Stara je bila 86 let. Vse svoje življenje, od svojega dvanajstega leta, je bila zvesta cerkvena pevka pri ukovškem cerkvenem pevskem zboru. Veliko je brala in bila naročena na naš tisk. Dobro smo jo poznali vsi tržaški prijatelji, ki smo v povojnih letih zahajali v Kanalsko dolino. Od nje se je na pogrebu poslovil Saša Martelanc.

Društvo slovenskih izobražencev v februarju

Levo: Katja Kjuder o Kurdistanu. Desno: posnetek s Prešernove proslave, ki sta jo med drugim popestrili gojenki Šole "Marij Kogoj" pri Glasbeni matici v Trstu.

Prvo srečanje DSI v Peterlinovi dvorani v Trstu je bilo v ponedeljek, 2. februarja, ko je predavala Katja Kjuder o Kurdistanu - deželi prepovedanega naroda. Svoje pričevanje je dopolnila z bogato zbirko diapozitivov. Naslednji ponedeljek, 9. februarja, je bila na vrsti Prešernova proslava, ki sta jo kot vsako leto priredila Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta. Proslava je bila združena s podeljevanji priznanj Mladi oder in nagrad literarnega natečaja Mladike. Pri umetniškem sporedu so sodelovali člani Radijskega odra z branjem odlomkov iz nagrajenih del, violinistke gojenke iz razreda prof. Jagode Kjuder Šole "Marij Kogoj" pri Glasbeni matici v Trstu in prof. Vera Tuta Ban s priložnostnim govorom. O nagrajencih 32. literarnega natečaja smo poročali

v prejšnji številki, o dobitnikih priznanj Mladi oder pa poročamo posebej. V ponedeljek, 16. februarja, so v društvu predstavili dve knjigi, ki sta lani izšli pri goriški Mohorjevi družbi. Obe knjigi je predstavila prof. Marija Cenda. Prisotna pa sta bila oba avtorja, in sicer Lida Turk (Le šepet je, ki ga slišimo o Njem) in Zorko Simčič (Trije muzikantje ali povratek Lepe Vide). Zadnji ponedeljek v februarju je bil gost večera akademik prof. Pavle Merku, čigar knjiga "1300 primorskih priimkov" je pravkar izšla pri tržaški Mladiki. Avtorja in njegovo delo je predstavil jezikoslovec prof. Roberto Dapit.

Društvo slovenskih izobražencev vabi na svoje kulturne in družabne večere vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici 3.

Levo: prof. Marija Cenda (pri predavalni mizi na sredi) med predstavitvijo knjig Lide Turk in Zorka Simčiča; desno: prof. Roberto Dapit (levo) in Pavle Merku ob izidu knjige "1300 primorskih priimkov".

PODELITEV PRIZNANJ MLADI ODER NA TRŽAŠKEM

Priznanja Mladi oder pomenijo za mlade igralce priznanje, a tudi spodbudo za nadaljnje delo na ljubiteljskem področju. Na posnetkih so nekatere skupine, ki so bile nagrajene na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani.

Na Prešernovi proslavi, ki je bila v Peterlinovi dvorani 9. februarja in o kateri poročamo na drugem mestu, so letos podelili priznanje že 29. natečaja Mladi oder. Priznanja podeljujeta vsako leto Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta iz Trsta tistim amaterskim gledališkim skupinam in šolam, ki so v preteklem letu pripravile odrsko uprizoritev ali igrico. Na Tržaškem so letos nagradili učence Osnovne šole "France Bevk" z Opčin, Osnovne šole "Alojz Gradnik" z Repentabra in dijake Nižje srednje šole "Srečko Kosovel" z Opčin. V skupini igralskih družin, ki delujejo v okviru društev in raznih organizacij, so priznanja prejeli skupina Mali telego (udeleženci Tečaja lepe govorice v priredbi Radijskega odra in Slovenske prosvete), udeleženci Poletnega gledališkega tečaja za otroke, ki so ga priredili Slovenska prosveta, Radijski oder in Finžgarjev dom, Gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba, Igralska skupina Muce pace, ki deluje v okviru Vzgojno zaposlitvenega središča Sklada Mitja Čuk, Mladinska dramska skupina Športno kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje, Dramska skupina Kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine in Igralska skupina "Tamara Petaros" z Opčin, ki deluje v okviru društva Finžgarjev dom. V okviru igralskih družin, ki se izrecno posvečajo igranju, sta priznanje prejeli Slovensko dramsko društvo "Jaka Štoka" s Proseka in Kontovela in igralska družina "Slovenski oder" iz Trsta.

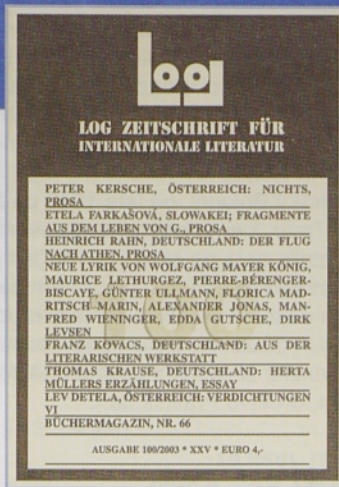
Vera Tuta Ban.

Stota številka revije LOG

Ob izidu stote številke revije za mednarodno literaturo LOG, ki izhaja v nemščini na Dunaju, je izšla posebna antologija. V njej so objavljeni prispevki približno 120 avtoric in avtorjev, ki so v reviji LOG od leta 1978 naprej objavljali svoje literarne tekste. Med avtorji antologije so tudi Slovenci, pokojna pesnika Edward Kocbek in Valentin Polanšek, prozaist Boris Pahor, Peter Semolič, Milena Merlak Detela in soizdajatelj in urednik revije LOG in pričujoče antologije Lev Detela.

Revija LOG, ki jo že petindvajset let urejata Lev Detela in Wolfgang Mayer König, izhaja štirikrat na leto, občasno izejajo tudi posebne publikacije v knjižni obliki v okviru zbirke LOG - BUCH.

UMRL P. IVAN ŽUŽEK

V kraju Soriano dei Monti Cimini, kjer imajo postojanko italijanski člani zveze Evropski skavti, katerim je bil v Rimu soustanovitelj in duhovni vodja, je 2. februarja umrl jezuit in eden največjih strokovnjakov za vzhodno cerkveno pravo p. dr. Ivan Žužek. Pokopali so ga v Rimu 7. februarja.

Rajni je izhajal iz znane in številne družine (še štiri sestre redovnice in dva brata jezuita). Rodil se je 2. septembra 1924 v Ljubljani. V jezuitski red je vstopil 31. oktobra 1945, potem ko se je poleti z vlaka rešil pokolov vrnjenih domobrancev. V Rimu je doktoriral iz cerkvenega prava in bil leta 1955 posvečen v duhovnika vzhodnega obreda. Kot profesor vzhodnega prava je predaval na Vzhodnem inštitutu v Rimu, kjer je bil tudi dekan pravne fakultete in 6 let rektor. Najzahtevnejše delo je opravil kot tajnik Papeške komisije za prenovo Zakonika vzhodnega cerkvenega prava (1972-91), ki ga je kronal izid novega Zakonika leta 1989. V letih 1991-95 je bil p. Žužek podtajnik, nato konzultor Papeškega sveta za razlago zakonskih besedil. Do smrti je z veseljem delal tudi z organizacijo Scout d'Europa.

UMRL PESNIK, PREVAJALEC IN ČASNIKAR JOŽE ŠMIT

V Ljubljani je 7. februarja umrl pesnik, prevajalec in časnikar Jože Šmit. Rodil se je 1. februarja 1922 v Tlakah pri Rogatcu. Pripadal je zadnji generaciji dominsvetovcev. Po poklicu je bil časnikar, lektor, dolgo urednik Cicibana. Pisal je tako pesnitve kot lirске pesmi in pesmi za otroke ter objavil vrsto zbirke. Ob 80-letnici je izšel izbor s preprostimi naslovom Šmit. Kot prevajalec je zaslovel zlasti zaradi prevodov rimskega pesnika Katula, sicer pa je prevajal iz več jezikov, predvsem latinsko, srbsko in hrvaško poezijo.

UMRL BIZANTOLOG

PROF. JADRAN FERLUGA

V Piranu je 27. januarja umrl ugledni strokovnjak za balkansko zgodovino zgodnjega srednjega veka (5.-13. stol.), upokojeni profesor na univerzah v Beogradu in Münstru dr. Jadran Ferluga. Pokopali so ga na Opčinah, kjer je pokopan tudi njegov oče, odvetnik Karel Ferluga. Rodil se je v Trstu 13. februarja 1920, odraščal v Ilirski Bistrici, med vojno so ga internirali v južni Italiji, po njej pa je študiral v Parizu in Beogradu, kjer je leta 1957 začel predavati na univerzi. Kot odličan bizantolog je bil najprej gostujoči, v letih 1970-85 pa redni profesor v Münstru. Objavil je vrsto strokovnih del v različnih jezikih.

PREŠEREN IN KOSOVEL

Letošnja osrednja proslava ob Dnevu slovenske kulture je bila 7. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani. Veliko Prešernovo nagrado je prejel koroški pisatelj Florjan Lipuš. Kot slavnostni govornik je kritično ocenil položaj na Koroškem in zanimalje matice zanj ter odločno poudaril bistveno vlogo slovenščine.

Nagrade iz Prešernovega sklada so prejeli klarinetist Mate Bekavac, igralec Radoš Bolčina, pisatelj Iztok Geister, baletna plesalka Alenka Ribič Laufer, slikar Oto Rimele in skladatelj Igor Štuhec.

Osrednje Prešernove proslave v Trstu (8. februarja), Gorici (9. februarja) in drugih krajih so bile v znamenju 100-letnice rojstva pesnika Srečka Kosovela. Miran Košuta in Marko Sosič sta pripravila "gledališki kons" Kjer se ljubezen izliva v sinje nebo, ki ga je na oder postavilo Slovensko stalno gledališče v režiji Marka Sosiča.

Ciganski jezik na Madžarskem

V tem času opravlja na Madžarskem največ ljudi jezikovni izpit iz angleščine, nemščine in esperanta. Močno bi se motil tisti, ki bi misli, da sta jezika, ki sledita, francoščina ali italijanščina. Trenutno je četrti najbolj popularni jezikovni izpit ta iz ciganskega jezika (lovária) z vedno več kandidati v zadnjih treh letih. Gre za obveznost študentov, za katere je opravljen jezikovni izpit pogoj za pridobitev univerzitetne diplome.

UMRL PROF. DUŠAN PREVORŠEK

V začetku marca se je zvedelo, da je preminil izumitelj, strokovnjak za polimerno fiziko in kemijo prof. Dušan Prevoršek. Rodil se je 14. februarja 1922 v Ljubljani, kjer je tudi doštudiral, nakar se je izpopolnjeval v Parizu in ZDA, kjer se je leta 1958 tudi zaposlil. Kot izjemen strokovnjak je delal na univerzitetnih inštitutih in v velikih podjetjih, predaval in objavljaval po ZDA in Evropi. Bil je tudi častni doktor ljubljanske univerze, dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti in zunanji sodelavec Oddelka za tekstilstvo naravoslovnotehniške fakultete v Ljubljani.

PREGARC IN PARKS

Pri založbi Ibiscos v Firencah je izšla knjiga poezij dveh tržaških avtorjev z naslovom: Aleksij Pregarc - Solitudini, Gerald Parks - Il Naufragio. Oba sta bila ex-aequo nagrajena na tržaškem natečaju za neobjavljeno "poezijo ob meji" leta 2002. Pregarčeve poezije je v italijanščino prevedla Jolka Milič. Parks, ki je Američan, živi in predava v Trstu od leta 1970.

ODV. MITJA BITEŽNIK 80-LETNIK

V Trstu je 20. februarja praznoval 80-letnico odvetnik Mitja Bitežnik. Rodil se je v Gorici v družini znanega pravnika in politika dr. Josipa Bitežnika, odraščal pa v begunstvu v Mariboru in Ljubljani. Pravo je po vojni študiral v Bologni, od leta 1949 pa živi v Trstu, kjer je bil sprva profesor in odvetnik, nato pa se je posvetil svoji odvetniški pisarni. Ob poklicnem delu se je dejavno vključil v zamejsko politično in družbeno življenje (Slovenska krščansko socialna zveza, tednik Novi list, društvo Pravniki itd.).

ZLATI JUBILEJ CENTRA EMIL KOMEL

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je bilo 6. marca veliko slavlje ob 50-letnici Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel. Na sporedu je bil koncert gojencev s slavnostnim govorom ravnatelja Silvana Kerševana in "filmsko fresko".

Izšla sta tudi bogat zbornik Naših 50 let z dvojno zgoščenko z izbranimi glasbenimi posnetki iz let 1958-2002 in prva številka letnega glasila Goriški glasbeni listi.

BOGO GORJAN IN MARJAN LINASI O ZAVEZNIŠKIH MISIJAH IN LIKVIDACIJI BRITANSKEGA MAJORJA

Pri koprski založbi Lipa je objavil novo knjigo nekdanji partizanski borec, nato pripadnik politične policije, politik, diplomat (tudi generalni konzul SFRJ v Trstu), republiški sekretar za informiranje in predsednik Zveze borcev Božidar Gorjan - Bogo. Pod naslovom Zavezniške misije na Koroškem in Štajerskem 1944-1945 - Operacija Avstrija opisuje britanske in ameriške napore, da bi prek slovenskega ozemlja prodrli na avstrijska tla in tam zanetili odpor proti nacizmu, ob tem pa obravnava kompleksno vprašanje odnosov med partizanskim gibanjem in zahodnimi zaveznicami.

Zaradi Gorjanovega nedorečenega poglavja o poslednjem skrivnostni smrti britanskega majorja na Svinški planini 3. decembra 1944 je v marčni številki revije Ampak nastopil kustos v Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec mag. Marjan Linasi. Na podlagi dokumentov je zapisal, da je major Alfgar Hesketh-Prichard (ne Pritchard!), znan kot "major Cahusac", padel kot žrtev partizanske likvidacije, ki sta jo bila naročila sekretar CK KPS Franc Leskošek - Luka in poveljnik 4. operativne cone Jože Borštner.

Mag. Linasi, ki podrobno popisuje vso zadevo, navaja tudi podatek, da je po ugotovitvah Udbe iz leta 1947 za resnični potek dogodkov kljub strogi tajnosti takrat vedelo že precej ljudi, tudi Bogo Gorjan.

ZGODBA O ZAKONU

V Gorici je bila 16. februarja prva izmed niza predstavitev knjige diplomata Jožeta Šušmelja Zgodba o zakonu, Sprejemanje zakona za zaščito slovenske manjšine v italijanskem parlamentu. 158 strani debelo delo obravnava zgodovino povojnih prizadevanj za pravno zaščito Slovencev v Italiji, zelo podrobno pa težavno nastajanje zakona št. 38/2001, ki je bil naposled izglasovan 14. februarja 2001.

Knjigo sta izdali tržaški založbi ZTT in Mladika, Zadruga Primorski dnevnik in založba DZP/PRAE pa sta jo poklonili vsem naročnikom Primorskega dnevnika.

8. tabor slovenskih otrok po svetu

Slovenska konferenca Svetovnega slovenskega kongresa letos prireja že osmi tabor slovenskih otrok po svetu, ki bo letos v Beli Krajini. Pripravlja ga z namenom, da bi mladim rojakom po svetu približali Slovenijo. Tabor bo potekal od nedelje, 25. julija, do nedelje, 1. avgusta. Program vključuje šolo slovenskega jezika, spoznavanje kulture in običajev Bele Krajine in spoznavanje življenja in dela Otona Župančiča. Ob tem bo ostalo dovolj časa za športne aktivnosti in plavanje v reki Kolpi. Tabor je namenjen mladim slovenskim rojakom iz sveta, v starosti od 12 do 17 let. Prijave se sprejemajo najkasneje do 15. 2004 oziroma do popolnitve prostih mest.

Cena taborjenja je 110 € na osebo.

Informacije dobite na naslovu:

**SLOVENSKA KONFERENCA SSK,
CANKARJEVA CESTA 1/IV,
1000 LJUBLJANA
SLOVENIJA
SSK.UP@EUNET.SI, TEL. 00386 1 2428550**

Ocene

KNJIGE

CLAUDIA RAZA, SOTTILI INQUIETUDINI

Letos je v okviru Italijansko-avstrijskega krožka izšla drobcena zbirka pesmi in grafik **Sottili Inquietudini**, s katero predstavlja svoje umetniško snovanje Claudia Raza iz Čedadada. Ob italijanskem izvorniku so objavljeni prevodi pesmi v nemščino, delo Elisabeth Stipanek Klauer, in v slovenščino, pri čemer se je potrudila Vera Tuta Ban, ki je naslov zbirke prevedla v Rahli nemir.

Avtorica uvodnega komentarja je Marili Conti, ki v nekaj besedah označuje navdih in občutje, ki prevevata Razino poezijo in grafiko. Nekaj utrinkov:

“... čarobnost besed, ... Raza piše v verzih klenu, močno, polno in izvorno, kar ustvarja tisto neobičajno moč, ki ne potrebuje nepotrebne sentimentalnosti... zna izraziti svoja čustva pogumno, močno in občutljivo nežno... povezuje se s čarom kraškega kamna ... poezija je himna narave in človekove eksistence... Lirske pesmi so dramatična in prijazna pripoved o življenju... Slike so narisane z napetostjo doživetega... pričarajo svetlo prihodnost v uresničevanju želje po mirni ubranosti iz hvaležnosti do življenja...”

Claudia Raza nam je že večkrat posredovala svoje impresije na platnu. Videli smo številni prikaz zanimivih grafik, mnoge na primer navidez predstavljajo razorane kraške kamne, kar pa ni le težnja po prikazovanju naravne izvornosti, ampak se v vsaki razi, v vsaki razpoki skrivajo liki, ženstvene intimne figure in na moč pretajeni občutki. Iz umetniških potez nam je takoj razviden močan čutni in čustveni naboj, ki preveva vse avtoričino bistvo.

Skupno deset pesmi v zbirki spremelja deset grafik. Pesmi nimajo naslovov in tudi grafike ob njih niso označene. Sporočilnost Razine lirike je omejena na bistveno, verzi so kratki, najpogosteje vezani na podobe, prebliske iz narave:

(iz 1. pesmi)

*Iztrgaj
blisk
nevihti
in vrzi ga
čez obzorje*

(iz 3. pesmi)

*...
zvok
morja
globokega dih galeba
in dež
znotraj
oči, ki
ne znajo
videti*

Slepota onih, ki ne vidijo čudovito-
sti življenja, je vseprisotna.

(iz 4. pesmi)

*...
in naj pride
končno
dež
v tvoje
slepe
oči.*

(iz 8. pesmi)

*...
da bi našla,
o zvezda severnica,
tvoje oči,
smisel nastajanja.*

(iz 9. pesmi)

*...
oči sem zaprla
neprodorna oddaljenost
si kot oblak
ki mimo gre*

Pesnica izraža težnjo, da se stopi
in poenoti z naravo, ki je odsev njenih
čustev:

(iz 7. pesmi)

*Tih zaliv je bil
poln šepetanja,
radovedno so bori
mežikali
v morje
gladko in mirno,*

(iz 8. pesmi)

*Zaspala bi
kot gorovje
na obzorju
v noči
polni lune*

(iz 10. pesmi)

*Položim
svoje telo
kot golo zemljo
na sonce
poleti
agonija čutov*

Grafike so kot nekakšne ilustracije pesniškega sporočila, izdelane so v klenih potezah, v hladno sivo-črni barvi. V njih je ravno tako kot v poeziji zelo poudarjeno razpoloženje. Tudi ovitek je siv in platnice so črne, vendarle gre za "rahli nemir" in ne za varljivo morebitno pesimistično občutje: pogosti so namreč nič kaj tuborni motivi iz narave, v kateri je močna čutna komponenta.

V prevodih v slovenščino je razviden nekoliko samosvoj prijem prevajalke, ki nam večkrat posreduje svojo osebno interpretacijo poetičnih podob in se ponekod drži slovniških in pravopisnih pravil, drugod pa jih opušča, tako v prevodu lirike kot tudi spremne besede.

Ester Sferco

CLAUDIO MAGRIS, EL CONDE

ZTT, Trst 2003

Proti koncu septembra sta bila v dvorani Slovenske matice v Ljubljani predstavljena kar dva prevoda iz opusa tržaškega pisatelja Claudia Magrisa: Mikrokozmosi in El Conde. Slednji je izšel v Trstu pri Založništvu tržaškega tiska kot delo prevajalke Veronike Breclj, ki je tudi avtorica spremnega eseja.

V tem zgoščenem, a poglobljenem zapisu razmišlja Brecljeva o razpoznavnosti Magrisovega sloga in njego-

vih motivov, o stičiščih med njegovo esejistiko in leposlovjem, o strukturi njegove pripovedi in o temi vode, h kateri se ta avtor nenehno vrača. Pomenljivost te teme v njegovem delu je tako označila: "Magrisov leposlovni svet je v mnogočem svet vode, njene bistrine, njene kalnosti in njenih ljudi. Donava ga spremlja po duhovnih pokrajinah srednjeevropske civilizacije, mimo njenih veličin, otožnosti in obsesij, vse do morja, v katerem sleherna napetost popusti: njegov široki objem zna potešiti še tako hud nemir. Morje pomeni Magrisu razsežnost totalnosti: je preizkušnja in izziv, izvor življenja in kraj njegovega naravnega stekanja."

V noveli *El Conde* se prelivajo in pretakajo reke, dež in ocean. Dogajalni prostor je portugalska obala, pripovedovalec zgodbe pa ribič v službi pustolovca Condeja, čigar nenavadni poklic je iskanje utopljenecv in dviganje njihovih trupel iz vode. Pripovedovalec je skromen in neuk človek, in ker mu je Conde nekoč pomagal v stiski, mu je podrejen in ga ima na dobrega človeka. V resnici pa je Conde neodgovoren cinik, na nekem potovanju si privoščil neokusno burko, zaradi katere bo naš pripovedovalec zabredel v življenjsko nesrečo. Šele pozneje se mu bo zaradi neke malenkosti postavil po robu, da bi vsaj simbolično ohranil svoje dostojanstvo.

To je fabulativno ogrodje besedila, ki sicer ni posebno dolgo, a je nabito z atmosfero in bogato z metaforiko. Anekdotična prigoda, ki je v središču dogajanja, postane pretveza za pripovedovalčevo razmišljanje o življenju, o hrepenenju po sreči, predvsem pa o razkoraku med videzom in resničnostjo. Njegova iberna gostobesednost je kot neustavljivi fluksus, ki ga je prevajalka spretno podala v dolgih, razčlenjenih periodah. Bolj kot pripoved se zdi notranji monolog, kajti pripovedovalec presoja svoje življenje in sprašuje svojo vest. Čeprav ga je Conde zapeljal in ogoljufal, si moško prevzame odgovornost nad svojo zмотo. Osebno bolečino pa mu blaži vsepričujoča voda, ki je tu bolj princip smrti kot element življenja. V zadnjih vrsticah pripovedi beremo: "... voda je povsod voda, kakor ta dež, ki se tako uliva in bi lahko padal tu ali kjerkoli drugje, in ni mi žal, da postajajo stvari vse bolj enake: vse je dobro, kar se dobro konča - ali vsaj konča."

Kot smo že omenili, novela ni dolga, a obravnava celotno človeško usodo kot kak roman. Že v izvorniku je pred desetimi leti izšla v samostojni knjižici. Ta naša slovenska izdaja je izredna tudi zato, ker je zelo lepo oblikovana. Ilustriral jo je Klavdij Palčič, ki se je na poseben način vživel v "vodni svet" Magrisove novele. V njegovih ilustracijah so podobe prepletene z algami, zabrisane v megli, zapredene v nekakšno uročenost, skratka: popolnoma skladne z atmosfero dela *El Conde*.

Marija Cenda

CLAUDIO MAGRIS, MIKROKOZMOSI, Slovenska matica, Ljubljana 2003

Če poiščemo v slovarju pomen besede "mikrokozmos", dobimo naslednje razlage: "svet posameznega bitja", "svet v malem", pa tudi "izkustveni svet človeka kot posameznika" in "odsev makrokozmosov v človeku". Tako si lahko na različne načine tolmačimo naslov knjige *Mikrokozmosi* tržaškega pisatelja Claudia Magrisa, ki je izšla v italijanskem izvorniku leta 1997 pri založbi Garzanti, leta 2003 pa v slovenskem prevodu pri Slovenski matici v Ljubljani. Že kazalo poglavij, ki je v slovenski izdaji postavljeno na začetek knjige, razodeva, v katere mikrokozmose se je avtor zatopil in jih s filigransko minucioznostjo obdelal in predstavil. Gre za bolj ali manj obrobne krajinne, ki jih je v svojem življenju dodobra spoznal, pa tudi vzljubil. Poleg tržaškega so tu prisotni še furlanski, gradeški, snežniški, piemontski, kvarnerski in tirolski mikrokozmos. Pomemben del vsakega od njih je avtor sam, ki posamezno krajino doživlja na zelo oseben in nekonvencionalen način, tako da nam celo kraje, ki jih dobro poznamo, prikaže iz nove in presenetljive perspektive. Ko prepleta pokrajinske vtise z razmišljanji o preteklosti in literarnih mitih določenega kraja, se spušča v vse mogoče digresije in asociacije, kar je značilnost njegovega sloga. Bolj kot pripoved je to vrsta esejističnih zapisov, je zahtevna intelektualna proza.

Knjiga se pričinja s sestavkom *Kavarna San Marco*. Pisatelj, ki se rad zadržuje v tej tržaški kavarni, opiše njeno zgodovino, njeno notranjščino,

njene obiskovalce, predvsem umetnike, a ne samo teh, in modruje o tem, kako je kavarna primeren prostor za literarno ustvarjanje:

"Ni slabo popisati liste papirja tu, pod režečimi se maskami in ob ravnodušju naokrog sedečih ljudi. Ta dobronamerna ravnodušnost uravnoveša pri pisanju prisoten, a prikrit zanos občutka vsemogočnosti, ki si domišlja, da lahko z nekaj listi papirja in modrovanjem o življenju in smrti uredi svet. Tako hote ali nehote pomakamo pero v črnilo, razredčeno s ponižnostjo in z ironijo. Kavarna je pravi kraj za pisanje. V njej si sam, s papirjem in persom, z dvema knjigama ali največ s tremi, opriješ se mize kot brodolomec, ki ga premetavajo valovi..."

Drugo poglavje, *Valcellina*, je posvečeno Furlaniji in družinskim koreninam - pisatelj oče se je rodil v tej dolini, - v tretjem pa nas popelje na področje gradeške lagune. Nenavadna pokrajina, z otočki posejana vodna površina, spomini na pesnika Biagia Marina in figura tragične junakinje Medeje, ki jo je z neko pripovedno pretvezo vstavil v ta okvir, so za pisatelja poseben vir navdiha. Gradež je zanj "... meja, pas kopna, ki označuje različne meje: med kopnim in morjem, med odprtim morjem in zaprto laguno, še zlasti pa med celinsko in pomorsko civilizacijo. Gradež se je rodil iz Ogleja, vendar pa tistih enajst kilometrov, ki ju ločuje, pomeni ogromno oddaljenost. Oglej je že vse od pradavnih časov širil svoj vpliv na celinske škofije; njegova slavna zgodovina in tista njegovih patriarhov sega vse do Nemčije, Madžarske, do srednje in cesarske Evrope. Gradež je postal središče istrskih škofij in pomorskih Benetk, odprl se je jadranski in sredozemski kulturi... Teh enajst kilometrov označuje prehod iz zračne pomorske beneškosti v celinsko in težavno Srednjo Evro-po, v veličasten in čemeren laboratorij nelagodja civilizacije, vošč praznine in smrti."

Slovenskega bralca bo gotovo pritegnilo poglavje z naslovom *Snežnik*. Razmišljanja o gozdu, o lovskih prigodah, o partizanskem boju v snežniškem pogorju, o snežniškem gradu in slovenskih ljudeh se prepletajo s spomini na počitnice, ki jih je pisatelj z ženo in sinovoma vrsto let preživel na Planinskem domu na Sviščakih. V številnih odlomkih odkriva lepote gozda in izpoveduje svoje občutje v nepo-

kvarjeni divjini. Na primer v naslednjem odstavku:

“Košuta na Pomočnjakih, srnjak na Travnih dolcih, ki ga je prignal klic lju-bezni, posneman z večino, vredno velikih dejanj, in je med lajanjem razočaran zbežal, volk pri Treh Kaličih, velik in rdečedlak, tik poleg nas, ki je počasi zasukal glavo, jelena, nagnjena nad majhen izvir Svetega Andreja, prestrašeni in dremavi skobec na planinski stezi, previdni in čuječi divji prašiči na Paležu, sokoli, divja mačka, polh, ki je vso noč škrebiljal nad prežo na drevesu, medtem ko smo kdo ve katerič že upali, da bomo zagledali medveda... A medveda so leta in leta videvali le drugi, celo tisti, ki so hodili na izlete v gozdove, povzročali hrup in puščali smeti za sabo; mi pa, ki smo poznali celo brloge, v katerih so te zverji prezimovale ali pa se kotile, jih nismo nikoli in poletja so drugo za drugim minevala v pričakovanju, iskanju, še posebno pa v njuni neuspešnosti.”

Spomini z družinskih počitnic se oglašajo tudi v sestavku z naslovom Apsirtidi, posvečenem otokoma Cresu in Lošnju. Pisatelj sega tudi v davno preteklost otočja in njegovih nekdanj slavni mest, še raje pa prisluhne zgodbam kvarnerskih ribičev in preprostih ljudi, Hrvatov in Italijanov, o vojnih in povojnih preizkušnjah.

Še eno letovišče postane pretveza za zgodovinsko in literarno razglabljanje. To je kraj Antholz na Južnem Tirolskem. Pripovedni okvir tega sestavka so zimske počitnice in večerno kvartanje v hotelu, poglobljena vsebina pa razmišljanje o tirolskem človeku in njegovi obmejni usodi.

Kdor je že bral Magrisovo delo *Donava*, bo v *Mikrokozmosih* prepoznal enak prijem, enako raznolikost žanrov, po kateri se avtobiografsko gradivo prepleta z erudicijo in filozofskim razglabljanjem. Branje in prevajanje takega teksta ni enostavno. Prevajalca *Mikrokozmosov* Vasja Bratina in Rada Lečić sta s širokim besednim zakladom uspela posloveniti bohotno Magrisovo prozo. Ponekod pa sta izvirniku preveč suženjsko sledila. Naj kot primer navedem le nekaj krajevnih imen - Punta Sdobba, Lourdes, Dobbiaco, Bressanone - ki sta jih zapisala tako, kot se uporabljajo v italijanščini, čeprav imamo zanje v slovenščini druge oblike.

Marija Cenda

OB KNJIGI VITTORIA MESSORIIA *CONVERSIONE - SPREOBRNITEV*

V decembru 2002 je umrl Edoardo Mondadori, predsednik velepodjetja Arnoldo Mondadori Editore SpA in vnuk Arnolda Mondadorija, mitičnega začetnika danes največje in najslavnejše knjižne založbe v Italiji. Ta dedič ustanovitelja tega založniškega imperija, Arnolda Mondadorija, se je bil sedem let prej iz čistega brezverca spreobrnil v vernega katoličana. Z njegovo založniško hišo je bil povezan Vittorio Messori, danes največji katoliški publicist na svetovni ravni, ki je bil pri Mondadoriju izdal svojo morda najbolj uspelo delo (izšlo je v 53 jezikih), knjigo pogovorov s papežem Janezom Pavlom II. Prestopiti prag upanja. Vendar kljub tej poslovni povezanosti med Mondadorijem in Messorijem ni prišlo do kakšnega posebnega zblizanja. Založnik je sicer vztrajno vabil pisatelja v svoj urad, a Messori je ostajal zadržan. Motila ga je senzacionalnost, ki je bila v spreobrnenju človeka iz najvišje družbe, junaka modernih kronik iz Cortine in s Caprija in z dvema ločitvama za sabo. Kar ga je vezalo, je bil tudi kompleks pred prestižem tega človeka, velikaša založniške industrije, ki je s svojega predsedniškega mesta stal vrh gore vsakovrstnih publikacij, od knjig do vsakovrstnih revij. Toda Messorije rezerve je bilo konec, potem ko mu je kurir prinesel iz Milana v njegovo hišo ob Gardskem jezeru zbirko Mondadorijevih zapiskov. Tam je našel misli, ki bi si jih pri tem človeku iz visoke družbe, premikajočim se z osebnim letalom, težko predstavljal. Primer:

“Treba je, da vsaj enkrat na dan molimo našega Očeta in našo mater Marijo. Da gremo k maši vsaj ob nedeljah in zapovedanih praznikih, ker se ne glede na možno dolgočasje pridig srečujemo z Jezusom. Vsak dan je treba brati kakšno stran iz Nove zaveze, čim pogosteje pristopati k spovedi in obhajilu.”

“Bral sem. Jemalo mi je sapo,” pravi Messori. “In - čemu prikrivati? - bil sem malo raznežen, da sem v tem protagonistu na straneh ekonomskih časnikov in mondenih rubrik spet našel nekakšen vonj po katekizmu.”

Nekaj tednov zatem sta se srečala na letališču v Bariju: Mondadori je pri-

hajal iz Cortine, kjer je bil prebil Božič s svojimi otroki, on pa iz Verone. Kmalu potem sta bila sredi Apulije, neda-leč od Jadranskega morja, na pristavi med sadovnjaki in konji, kamor se je založnik zatekal na konforten oddih in kamor je vabil svojo gosposko tovarišijo iz Milana in Rima.

A tokrat je bil Edoardo z Messorijem sam. Tri dni sta ostala tam sama sredi januarske zime, ko so čez Apulijo brili vetrovi z Balkana.

Tam se je založnik na široko razgovarjal s pisateljem o svojem življenju. V njegovi družini vera ni imela najmanjšega mesta... Na milanski gimnaziji Berchet je imel za kateheta danes znamenitega Giovannija Giusanija, a ustanovitelj gibanja *Comunione e liberazione* - Občestvo in osvobojenje - pri njem ni imel uspeha... Po prvi ponesrečeni poroki s hčerjo znanega industrijca Zanussija se je prav tako ponesrečeno poročil vdrugeč in imel tri otroke, a življenje mu je zadišalo po brodolomu.

“Neki božič sem ostal sam, s tremi otroki, razdeljenimi med dve različni materi, ob pravkar umrli materi, z velikimi problemi v svoji založbi... Če sem pogledal po svojem življenju, sem v njem videl en sam nered... Spraševal sem se, kakšen smisel je imelo vse to!” Potem pa je v to bivanjsko praznino nekaj zasijalo; bila je knjižica: *Il Cammino*. Pot tedaj blaženega in danes svetega španskega duhovnika Escrivaja de Balaguera. Mondadori je našel duhovnega voditelja v enem od duhovnikov njegovega gibanja *Opus Dei*. In pot v krščanstvo je bila odprta...

Kako daleč je prišel na njej, nam povedo besede: “Nikoli mi ne bo uspelo ne biti katoličan. Papeštvo, Marija, svetniki, evharistija v svojem najpolnejšem pomenu, osebna spoved, razmerje z Bogom, ki mi ga posreduje cerkvena ustanova z duhovščino..., vse to je zame tako logično, da je že instinktivno.”

Pet let po spreobrnitvi je Mondadorija čakala velika preizkušnja njegove vere. Neko jutro je v slavni bolnišnici sredi Manhattana zvedel, da ima kar dva raka, na ščitnici ter na trebušni slinavki in jetrih. Kako je to preizkušnjo prenašal, nam povejo njegove besede na začetku knjige:

“Življenje je za nekatere mračno, za druge pa sivo. Zame je polno svetlobe, odkar se moram vsak dan podvreči terapiji z interferonom. Kljub te-

mu uživam polnokrvno krščansko življenje. In prav to versko gledanje dela moje življenje polno svetlobe..."

Svetovni onkologi so Edoardu napovedali še več let življenja. Zato je Messorija posebej pretreslo, ko je lani ta njegov brat v veri nepričakovano umrl. Še ena potrditev lažnivosti človeških predvidevanj, je zapisal v uvodni besedi v knjigo.

Odvč je poudariti, da knjiga nosi vse znane odlike Messorijevega bleščečega stila. Dejansko je postala še ena njegova uspešnica, prevedena na vse strani.

Na platnici sta navedena kot avtorja Mondadori in Messori. A to je pietetna pisateljeva gesta do pokojnika, saj je besedilo knjige skoraj v celoti njegovo.

A. R.

RAZSTAVE

RAZSTAVA PORTRETOV V PORDENONU

Kdor se je zadnje čase sprehajal po Trstu in je od časa do časa dvignil pogled, je gotovo zapazil plakate, s katerih nas je vabil na razstavo privlačen in bogato oblečen meščanski par. On je očitno slikar, saj ima v rokah čopič, samozavesten je in pokončen, kot se spodobi za človeka njegovega položaja, žena pa je z izstopajočo skrbno izdelano pričesko rahlo nagnjena proti možu in mu s tem izkazuje svojo naklonjenost ali morda celo vdanost. Močni barvni kontrasti s prevladujočimi temnimi toni poudarjajo belino in dragocenost njenega čipkastega ovrtnika. Marsikdo je ob pogledu na portret ugotovil avtorja, ki ga je naslikal, saj je umetnikova odločna in natančna poteza redka kvaliteta, zaradi katere je Jožef Tominc nezamenljiv.

V Pordenonu so na novem sedežu Pokrajine postavili razstavo portretov, ki so nastajali v času od šestnajstega do devetnajstega stoletja na zemljepisnem področju današnje dežele Furlanije-Julijske krajine. Razstavi petdesetih portretov so dali naslov *Più vivo del vero*, in če vzamemo kot primer Tominčeva dela, se z naslovom povsem strinjamo, saj so natančna preslikava resničnosti z dodatkom umetniškega žara, zaradi česar so slikarjevi liki tako prepričljivi.

Razstavo so uredili Giuseppe Bergamini, vodja videmskih mestnih muzejev, Caterina Furlan, ravnateljica leposlovnih in filozofskih fakultete v Vidmu, in Paolo Goi, vodja pordenonskega škofijskega muzeja. Razčlenili so jo po temah in pri tem upoštevali časovno zaporedje. Na samem začetku so portreti, ki proslavljajo pomembne osebnosti, sledijo portreti, kjer je poudarek na družbenem položaju portretiranca. Znotraj tega razdelka sta skupini plemičev in bogatih meščanov. Nato so predstavljeni ljudje pri zabavi in državni uslužbenci z razpoznavnimi znaki oblasti. Tu so cerkveni predstavniki, pripadniki svobodnim poklicem in podjetniki, dalje srečujemo portrete umetnikov, izobražencev in zbirateljev umetnin. Nato so avtoportreti in še skupinske upodobitve. Vsaka sekcija je opremljena z razlagalnimi panojem, ki prinaša bistvene podatke o razstavljenih delih. Več koristnih informacij nudi katalog, v katerem so štirje eseji, nato pa je komentirana vsaka slika posebej.

Razstava je prikazala bogastvo na področju slikarstva in tudi, pa čeprav v manjši meri, kiparstva. Po kakovosti slike prekašajo kiparska dela, predvsem pa zaradi raznolikosti ciljev, ki so avtorja vodili pri ustvarjanju portreta, nudijo več izhodišč za razmišljanje ob opazovanju del. Portret je namreč vse prej kot enostavna likovna zvrst. Vloga portreta ni v tem, da nam posreduje fizične poteze upodobljenca, ampak nam skuša, tako kot je hotel že Leonardo, posredovati njegov značaj. In še: kadar gre za proslavitev kakega slavnega človeka, je treba portretu dodati vse tiste elemente, ob gledanju katerih bomo prepoznali okolje in okoliščine, v katerih se je portretiranec uveljavil. Pa tudi na bistvene atribute se je treba spoznati, kadar je upodobljenec zdravnik ali pravnik in mora o tem spregovoriti le slikarjeva poteza. Dobrih portretov je na razstavi veliko, saj so morali slikarji obvladati svoj poklic, če so hoteli računati na bogate naročnike. Vendar - in s tem bomo le ponovili že občeznano resnico - Tominc tudi na tej razstavi izstopa in samo še potrjuje, da je najboljši portretist svojega časa.

Slika, ki smo jo v času razstave srečevali na plakatih, nosi naslov *Slikar Giuseppe Gatteri z ženo*. To olje hrani Mestni muzej Revoltella v Trstu

in predstavlja umetnika Gatterija v trenutku, ko portretira svojo ženo, tako da gre pravzaprav za duhovito igro dvojnega portreta.

Iz ljubljanske Narodne galerije je dospel v Pordenon Tominčev Avtoportret. Naslikal ga je, ko je bil star 36 let. Likovni zgodovinarji dolgo niso vedeli, da gre za Tominčev obraz. Leta 1940 je France Mesesnel postavil to hipotezo in jo dovolj prepričljivo dokazal. Slika je avtoironična: slikar ima belo, sproščeno odpeto srajco, naslojen je na balkonsko ograjo, na katero se ovija trta. Ob slikarju je pol prazen kozarec, v roki ima moški piščalko za privabljanje ptic, ena pa je že priletela in se ustavila ob njem. Že ti skopi podatki nas navajajo k misli, da gre za avtoportret, saj nam je znano, da se je Tominc rad upodabljal v zelo sproščeni drži. Če se ozremo na posamezne elemente, ki sestavljajo sliko, ugotovimo, da je steklo kozarca že samo po sebi vredno občudovanja. Predmet take prozornosti in istočasno tolikšne živosti je znal naslikati le Tominc. Navezuje se na posodo z rdečimi ribicami, ki jo srečamo na sliki z naslovom *Tri gospe družine Moscon*. Tudi to olje hrani Narodna galerija v Ljubljani in spada med Tominčeva najboljša dela. Gre za skupinski portret z res veliko podrobnostmi. Obred pitja kave nudi možnost za dinamizacijo slike, saj je ena izmed naslikanih žensk pravkar nailila pijače v skodelico, slednje je pa podržala v roki, preden jo je položila na mizo. Starejša gospa jo opazuje, kot bi šlo za sila pomembno dejanje, mlajša pa se je zazrla nekam v daljavo, kar vnaša v sliko tudi razsežnost tistega, česar ne vidimo. Okusno izdelani predmeti - skodelice, krožnički, pladenj in miza ter že omenjena steklena posoda za ribe so mikavni detajli, pravo razkošje in privlačno silo pa predstavlja osrednji lik z resnim, nekoliko postaranim obrazom in s pričesko, ki jo krasijo čipkasti trakovi, pravo mojstrstvo in pravzaprav nekakšen podpis portretista Tominca. Tako poudarjene beline, rahlosti tkanine in tolikšne elegance ne srečamo pri drugih slikarjih. Za tremi gospami se odpira pogled na krajino, ki dokazuje, da je Tominc ob portretu in tihožitju obvladal tudi spretnost slikanja narave z drevesi, griči in jezerom ali reko.

Razstava je zdaj že mimo, prijetno pa je ugotoviti, da si vsa tri opisana

Tominčeva dela lahko zanesljivo ogledamo: prvo v Trstu, drugi dve pa v Ljubljani.

Magda Jevnikar

4. TRIENALE SODOBNE SLOVENSKE UMETNOSTI

Moderna galerija v Ljubljani je leta 1994 ustanovila Triennale sodobne slovenske umetnosti, da bi se od časa do časa, se pravi vsaka tri leta, s pomočjo kustosa-selektorja pregledalo stanje v sodobni slovenski umetnosti. Vsak izbor je nujno vezan na subjektivnost tistega, ki mu je ta naloga poverjena, zato se je vodstvo galerije odločilo, da bo v iskanju večje objektivnosti izbiranje izmenično poverjeno zdaj domačemu, drugič pa tujemu likovnemu kritiku. Prvi selektor dr. Tomaž Brejc se je v glavnem osredotočil na slikarstvo. Na naslednjem trienalu je Peter Weibel osvetlil stične točke med slovensko umetnostjo in mednarodnim prostorom. Tehnologija in digitalni mediji so vnesli veliko novega ne le v umetniško ustvarjanje, ampak tudi v naše doživljanje časa in prostora, tako da je bilo posledice tolikšnih prelomnih premikov zanimivo ugotavljati na različnih področjih. Ob tretjem trienalu, se pravi leta 2000, kmalu po osamosvojitvi Slovenije, si je selektor Gregor Podnar zastavil vprašanje o slovenski narodni identiteti. Da bi problematiko osvetlil čim bolje, je ob slovenskih avtorjih upošteval tudi tiste umetnike, ki so ustvarjali na področju Slovenije.

Избор za letošnji triennale ali U3 je bil poverjen Francozinji Christine Van Assche, glavni kustosinji na oddelku za nove medije v Državnem muzeju za moderno umetnost v Centru Georges Pompidou v Parizu. Razstava nosi naslov Tukaj in tam, osrednja tema pa se vsebinsko navezuje na vlogo in zasno današnjega muzeja. Kustosinja tako opredeljuje svoje raziskovanje:

“V štiridesetih in petdesetih letih prejšnjega stoletja je bil muzej zasnovan kot svetišče, ki hrani in varuje umetniška dela ter jih skupaj z umetniki izolira pred zunanjim svetom. V zadnjih desetih letih pa so se ekonomske razmere muzejev spremenile in prisiljeni so bili iskati nove vire financiranja, kar je za seboj potegnilo tudi določene spremembe v njihovih usmeritvah. V svoje programe so začeli vse bolj vključevati muzejske trgovine,

restavracije, organizirane pedagoške in turistične ogleda. Tudi nove arhitekturne rešitve temeljijo na novih muzejskih konceptih in upoštevajo tako kontekst kot urbano okolico. Stavbe so postale transparentne in so na široko odprle vrata.

Podobno so tudi umetniki začeli iskati nove načine komuniciranja z gledalci, zato so se umetniška dela - v skladu s tem novim konceptom - začela pojavljati v prostorih izven muzeja, na ulicah, na televiziji, na internetu, pa tudi v šolah in na univerzah. Iz dobrih, včasih pa tudi negativnih vzrokov, je koncept muzeja, šestdeset let po pisanju Walterja Benjamina, postal del mesta samega.”

Tako je Christine Van Assche predstavila miselna izhodišča za svoje delo. Razstava se v skladu z navedenimi ugotovitvami seveda ni mogla omejiti na prostore Moderne galerije, ampak je nagovorila ljudi na različne načine. Na ljubljanskih ulicah srečujemo panoje in plakate s fotografijami Saša Vrabiča, po televiziji bodo predvajali video Davideja Grassija, Igorja Štromajerja in Braneta Zorman. Martin Bricelj je izdelal video, ki bo projiciran na fasado Moderne galerije, v gledališču bodo predvajali glasbo skupine Random Logic, po internetu bo dostopen projekt Andreje Kulunčič, Vuk Cosić pa je pripravil projekt za mobilne telefone obiskovalcev.

Ob že naštetih ustvarjalcih sodelujejo na U3 še naslednji: Bojan Brecelj, Tomaž Gregorič, Dejan Habicht skupaj s Tanjo Lažetič, Žiga Kariš, Blaž Križnik, Borut Peterlin, Franc Purg, Tobias Putrih, son:DA, in sicer dvojica Metka Golec in Miha Horvat, ter Tao G. Vrhovec Sambolec.

Na razstavi prevladujejo video dela in fotografije. Skupna poteza skoraj vseh je usmerjenost k obravnavanju človeka v njegovi družbeni razsežnosti. Pretresljiv je na primer video z naslovom Otroci. Franc Purg nam v njem prikazuje otroke, ki se najprej igrajo, nato se njihova zabava spremeni v huliganstvo in razbijanje, končno pa stopnjuje tudi do nasilnih dejanj proti ljudem. Predstavljena je tako šokantna resničnost otrok, ki živijo na kriznih področjih, kjer se že leta in leta pojavlja poulično nasilje, na primer v Belfastu, lahko pa bi isto veljalo tudi za kako mesto na izraelskem ozemlju.

Borut Peterlin se že tri leta posveča

ustvarjanju fotografske serije z naslovom Ob petih zjutraj. Najprej ga je zanimala posebna jutranja svetloba, s časom pa se je tisti prehod iz noči v dan spremenil v vse kaj več kot iskanje estetskih dosežkov. Pomenil mu je možnost za opazovanje tudi drugih sprememb ali celo nasprotij: klošarji spi med vrečami smeti, peki pa so že končali z delom, živali se prebuja, medtem ko se nekateri ljudje šele vračajo domov k počitku. Izvirno izhodišče nudi avtorju odkritja in spoznanja, ki se s pomočjo posnetkov nevsiljivo, a globoko naselijo v gledalcih.

Na videz banalno vprašanje o tem, kakšen je idealni dom, nudi številnim intervjuvancem možnost, da spregovorijo ne le o sebi, ampak tudi o svetu, v katerem živimo, in o razmerah, v katerih nam je dano, da si ustvarimo svoje bivališče. Za izrečenimi besedami slutimo še veliko zamolčanih izpovedi o lastnih pričakovanjih, a tudi opažanja o današnjem slogu življenja.

Potovanja niso le možnost odkrivanja novih krajev, ampak tudi prepoznavanje lastne osebnosti v novih vlogah. Kadar potujemo, smo drugačni, če se pa na potovanju fotografiramo, postanemo nekakšni gledališki igralci. Vse skupaj je nenavadna, izmišljena predstava. O vsem tem nam pripoveduje s svojimi posnetki Martin Bricelj, ki je svoj projekt naslovil Turizem, dela pa nastajajo vse od leta 2001 do danes.

Vsega ni mogoče predstaviti, vendar naj za zaključek opišemo še video, ki so ga letos izdelali Davide Grassi, Igor Štromajer in Brane Zorman. Začetna zamisel je predvidevala Zormanovo in Štromajerjevo ilegalno baletno invazijo na moskovski Bolšoj teater in neposredno predvajanje po internetu. Nato je prišlo do tragičnega terorističnega napada na gledališče Dubrovko oktobra 2002. Grassi, Štromajer in Zorman so združili oba moskovska vloga in nastal je tako video, ki se po svoji aktualnosti in pretresljivosti zapisuje med opaznejše stvaritve letošnjega trienala.

Moderna galerija, ki jo nekdo v katalogu opredeljuje za trdnjavo umetnosti, se je tokrat odprla mladim in drznim ustvarjalcem, ki bodo presenetili in gotovo poživili večno debato o tem, kaj je umetnost danes. Razstavo so odprli 18. decembra, na ogled pa je bila do 31. marca.

Magda Jevnikar

Iz delovanja Knjižnice Dušana Černeta

Leto 2003 je bilo za knjižnico Dušana Černeta iz Trsta 21. leto rednega delovanja. Nadaljevali smo z rednim poslovanjem, to je z nabavo novega knjižnega gradiva, kakor tudi z katalogizacijo novega in starejšega še ne obdelanega knjižnega in periodičnega tiska. Knjižni fond knjižnice se je z raznimi darovi, nakupi in z zamenjavami z drugimi knjižnicami precej povečal, tako da se število knjižnega gradiva približuje 12.000 knjižnim enotam, kar je za knjižnico, ki je osredotočena v glavnem na zbiranje slovenskega zdomskega tiska, že precej velik zalogaj. Ker se knjižni fond nenehno širi, smo v preteklem letu občutili pomanjkanje knjižnega prostora. Odbor knjižnice je s pomočjo Slovenske prosvete in njenega predsednika Marija Maverja dobil v uporabo še eno sobo, tako da sedaj knjižnica razpolaga s tremi sobami v drugem nadstropju v ul. Donizetti 3, kjer imajo svoje sedeže tudi druge slovenske ustanove, ki delujejo v centru mesta. S to pridobitvijo bomo zadostili potrebam knjižnice za nadaljnjih nekaj let, kar bo vsekakor pripomoglo k še večji dejavnosti naše ustanove.

Glavni dogodek preteklega leta je ustanovitveni občni zbor kulturnega združenja "Knjižnica Dušana Černeta - Biblioteca Dušan Černe". Do občnega zbora, ki je bil 20. novembra 2003, je bila knjižnica samostojen odsek Slovenske prosvete. Da smo zadostili zakonskim predpisom, smo bili primorani ustanoviti samostojno društvo.

Občnega zbora so se udeležili sledeči člani društva: Saša Martelanc, Tomaž Simčič, Ivo Jevnikar, Sergij Pahor, Livij Valenčič, Marjan Pertot, Marij Maver, Drago Štoka, Matjaž Rustja, Mitja Petaros in Aleksander De Luisa.

V odbor so bili izvoljeni: Ivo Jevnikar, predsednik, Aleksander De Luisa, podpredsednik, Tomaž Simčič, tajnik, Mitja Petaros in Matjaž Rustja, odbornika. Knjižnico bo še dalje vodil knjižničar Marjan Pertot.

V nadzorni odbor so bili izvoljeni: Sergij Pahor, Saša Martelanc in Livij Valenčič.

Upati je, da se bo z izvolitvijo novega odbora delovanje knjižnice še bolj razmahnilo ter da bo v naslednjih letih odbor skušal po svojih močeh nadaljevati z delom po že začrtani poti.

DELOVANJE KNJIŽNICE V LETU 2003

Preteklo leto smo inventarizirali 700 knjižnih enot (knjig in letnikov periodike), tako da je sedaj po enaindvajsetletnem delovanju inventariziranih 11.700 knjig in enot časopisja. Inventarizirali smo tudi 87 enot drobnega tiska, tako da je ob koncu leta 2003 bilo inventariziranih 985 enot drobnega tiska. V preteklem letu smo prejeli nekaj zapuščin umrlih starejših Slovencev, kakor knjižno gradivo, ki ga marsikatera slovenska družina izloči iz svoje zasebne knjižnice in to radi pomanjkanja prostorov. Precej gradiva nam je poklonil tudi gospod Janez Arnež, za kar se mu najtopleje zahvaljujemo.

KATALOGIZACIJA

Tudi v letu 2003 smo nadaljevali s katalogiziranjem knjižnega gradiva, ki smo ga prejeli tekom leta, kakor tudi gradiva iz preteklosti, ki še ni bilo obdelano. V centralni knjižni katalog je bilo vloženi 427 knjižnih listkov, v katalog slovenskega zdomskega tiska pa 209. Konec leta 2003 je bilo v glavnem katalogu 9.951 in v katalogu slovenskega zdomskega tiska 2.714 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 320 zaporednih knjižnih izdaj.

BIBLIOGRAFIJA

Bibliografija Slovencev v Kanadi se počasi približuje svojemu zaključku. Naša želja je, da bi delo izšlo v tekočem letu, tako da bi lahko knjižničar pričel s pripravo drugih bibliografskih popisov.

STIKI

Knjižničar Marjan Pertot je navezal stike s slovenskimi župnijami v Nemčiji. Obiskal je v glavnem vse župnije razen tiste v Frankfurtu, ki jo bo obiskal v prihodnje. Zbral je ogromno slovenskega tiska, ki ga izdajajo slovenski duhovniki v Nemčiji, predvsem pa njihovo glasilo "Med nami povedano."

VEZAVA

Poskrbeli smo za vezavo 34 letnikov periodičnega tiska.

IZPOSOJA

Leta 2003 je knjižnica izposodila 274 knjižnih izdaj in periodičnega tiska.

za smeh in dobro voljo

“Ali si se ponesrečil, ker imaš obe roki v mavcu?”

“Ne. Le kaditi bi se rad odvadil.”

• • •

Dva policista se sprehajata po cesti. Zagledata ogledalo. Prvi ga pobere, pogleda ter reče: “Poglej, moja slika!” Drugi mu vzame ogledalo, pogleda ter pravi: “Uff, kako si grd!”

“Oprostite, da moja hčerka Nada zamuja. Veste, pri nas imamo šest deklet, pa le eno ogledalo,” opravičuje oče učitelju svojo hčerko.

• • •

“Oprostite, ali mi lahko poveste, kje je najbližja restavracija z dobro in pristno rusko hrano?” sprašuje turist sredi Moskve.

“Na Dunaju.”

Policisti opravljajo hišno preiskavo pri Romih.

“Od kod pa vam ta bakren kabel?” vpraša policist.

“Ne vem, otroci so ga privlekli!”

“Toda, saj ima preko tisoč kilogramov!”

“Kako pa naj otroci vedo, koliko je tisoč kil?”

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Floriano Ukmar, Trst - 11,00 €; Dovžan S. Margherita, Rim - 25,00 €; Anica Trento Lombardo, Trst - 6,00 €; Živka in Ignacij Marc, Sesljan - 6,00 €; Josip Stančič, Trst - 2,00 €; Irena Srebotnjak, Trst - 6,00 €; Julka Štrancar, Trst - 11,00 €; Marija Žgavec, Sovodnje - 6,00 €; Lojze Debelis, Trst - 26,00 €; Marko Brajnik, Gorica - 2,00 €; Mimica Žniderčič, Števerjan - 1,00 €; Gostilna Devetak, Vrh Sv. Mihaela - 2,00 €; Norma Jež Jazbec, Sesljan - 21,00 €; Drago Štoka, Opčine - 6,00 €; Ivanka Zavadlav, Gorica - 13,00 €; Maria Elsbacher, Pagnacco - 6,00 €; Ema Kralj, Trebče - 1,00 €; Žarko Škerlj, Bazovica - 6,00 €; Anica Štefančič, Križ - 1,00 €; Benjamin Černic, Vrh Sv. Mihaela - 6,00 €; Marilka in Danijel Čotar, Gorica - 6,00 €; Emil Devetak, Gorica - 16,00 €; Remo Devetak, Sovodnje - 6,00 €; Ivo Kralj, Slivno - 26,00 €; Pajo Zlobec, Milje - 6,00 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na prof. Martina Jevnikarja daruje H.P. 56,00 € za Mladiko.

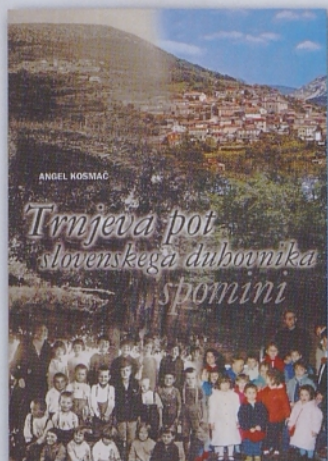
V počastitev spomina na prof. Martina Jevnikarja daruje R. Petaros 100,00 € za Mladiko.

Ob 28. obletnici smrti dragega očeta Jožeta Peterlina daruje Ivan Peterlin 46,00 € za Mladiko.

V spomin na brata Ivana Terčona daruje sestra Jelka 25,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

NOVO! pri Mladiki

Angel Kosmač:
**Trnjeva pot
slovenskega duhovnika**
spomini

BLAGOSLOVLJENE
VELIKONOČNE PRAZNIKE
ŽELI VSEM SVOJIM BRALCEM
IN SODELAVCEM
MLADIKA

Robert Hlavaty (1897 - 1982)

Robert Hlavaty je svoje umetniško nagnjenje najraje izražal preko akvarela. Kljub temu da je bil pretežno samouk, je tehniko pretanjenih barvnih prehodov in svetlobnih efektov osvojil v vseh svojih zakonitostih in se razvil v enega najboljših in umetniško najpomembnejših slovenskih akvarelistov. Rodil se je kot sin češke družine, ki se je bila priselila v Trst z željo po zaposlitvi, vendar se je že v otroških letih srečal s slovenščino in slovensko kulturo. Obiskoval je sicer nemško osnovno šolo, ki pa je imela tudi pouk slovenščine. Gimnazijo je obiskoval v frančiškanskem zavodu na Krku, maturiral pa je kot privatist v Idriji leta 1921. V teh letih so nastale tudi njegove prve risbe. Študiral je medicino, najprej v Ljubljani, nato v Zagrebu in Padovi, kjer je promoviral leta 1927. Sledil je še dvoletni študij zobozdravništva na Dunaju. Ob vrnitvi v Trst je prevzel zobozdravstveno ordinacijo dr. Dorčeta Sarđoča,

**Robert Hlavaty,
Brez naslova, tuš na papir**

ki so ga takratne fašistične oblasti konfinirale na otok Lipari. Ker je leta 1931 tudi njemu grozila podobna usoda, se je umaknil v Ljubljano. Tu je nadaljeval s svojim poklicem, obenem pa se vedno aktivneje posvečal slikarstvu. V tem obdobju je začel gojiti akvarel, tehniko, ki ji je od tedaj naprej ostal vseskozi zvest.

**Robert Hlavaty,
Kompozicija-Kraške hiše,
mešana tehnika na papir**

Ljubljanska leta so ga približala tudi številnim takratnim slovenskim slikarjem, kot so Miha Maleš, Ivan Čargo, Fran Pavlovec, Rajko Slapernik, Ivan Vavpotič, Zoran Mušič in Albert Sirk. Po vojni je odločilno pripomogel k reorganizaciji bolniške oskrbe na slovenskem ozemlju takratne cone B, leta 1951 pa se je vrnil v Trst in se za stalno naselil na Opčinah. Umrl je leta 1982 v Ljubljani. Čeprav je bil Hlavaty predvsem akvarelist, se je posvečal tudi ilustratorstvu in karikaturi. V karikature je znal izliti vso svojo ironično žilico, s humorjem se je loteval tako političnih dogodkov kot kritičnih plati svojega poklica in stroke, neštetočrat pa se je posmehnil tudi samemu sebi. Za svoje slikarstvo je motive črpal iz domačega okolja, najraje pa je imel Kras in njegovo pokrajino. V številnih akvarelih ga je upodobil s hitrimi potezami, strnjenege le na široke barvne sklade. Značilnosti kraške pokrajine je na papirju poustvarjal z mojstrsko spretnostjo, z velikim smislom za kompozicijo in liričnim občutjem.

Ivan Žerjal - Gorica